

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор Центральноукраїнського
державного університету
імені Володимира Винниченка
доктор юридичних наук, професор
Євген СОБОЛЬ

«12» червня 2025 року

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
дисертації

Лоцман Руслани Олександрівни

на тему: «Теорія і практика формування культури україноспіву
здобувачів вищої мистецької освіти», поданої на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук зі спеціальності
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Витяг з протоколу фахового семінару кафедри педагогіки та спеціальної
освіти Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка від 12 червня 2025 року.

ПРИСУТНІ члени фахового семінару кафедри педагогіки та спеціальної
освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира
Винниченка:

1. Рацул Анатолій Борисович, завідувач кафедри педагогіки та спеціальної освіти, кандидат педагогічних наук, професор.
2. Галета Ярослав Володимирович, професор кафедри педагогіки та спеціальної освіти, доктор педагогічних наук, професор.
3. Савченко Наталія Сергіївна, професор кафедри педагогіки та спеціальної освіти, доктор педагогічних наук, професор.
4. Окольнича Тетяна Володимирівна, професор кафедри педагогіки та спеціальної освіти, доктор педагогічних наук, професор.
5. Філоненко Оксана Володимирівна, професор кафедри педагогіки та спеціальної освіти, доктор педагогічних наук, професор.
6. Бабенко Тетяна Василівна, доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент.
7. Дубінка Микола Михайлович, доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти, доктор педагогічних наук, доцент.
8. Завітренко Долларес Жораївна, доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент.
9. Кашуба Людмила Володимирівна, доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент.
10. Кравцова Тетяна Олександрівна, доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент.

11. Краснощок Інна Петрівна, доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент.

12. Ляшенко Ростислав Олександрович, доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти, кандидат педагогічних наук.

13. Нагорна Олена Василівна, ст. викладач кафедри педагогіки та спеціальної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент.

14. Руденко Тетяна Володимирівна, доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент.

Інші присутні на засіданні фахового семінару кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка:

1. Лоцман Руслани Олександрівни, здобувач.

2. Растригіна Алла Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри мистецької освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

3. Стратан-Артишкова Тетяна Борисівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри мистецької освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Порядок денний: обговорення основних наукових результатів дисертації Лоцман Руслани Олександрівни «Теорія і практика формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти», поданої на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Рецензенти:

1. Растригіна Алла Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри мистецької освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

2. Стратан-Артишкова Тетяна Борисівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри мистецької освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

3. Філоненко Оксана Володимирівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Головуючою на засіданні фахового семінару обрано Філоненко Оксану Володимирівну, доктора педагогічних наук, професора, професора кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Філоненко О. В.: Шановні члени кафедри педагогіки та спеціальної освіти, запрошені. Розпочинаємо засідання: на порядку денному обговорення основних наукових результатів дисертації Лоцман Руслани Олександрівни «Теорія і практика формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти», поданої на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Дисертація виконана відповідно до науково-дослідної теми кафедри педагогіки та менеджменту освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (нині кафедра освітніх наук Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка) «Соціально-професійне становлення особистості» (реєстраційний № 0116U003481). Тема дисертації затверджена на засіданні вченої ради Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка (протокол № 13 від 28 квітня 2025 р.).

Для викладу основних положень дисертаційного дослідження слово надається Лоцман Руслані Олександрівні.

Лоцман Р. О.: Шановні члени кафедри, рецензенти дозвольте представити результати дисертаційного дослідження на тему: «Теорія і практика формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти».

Глобалізаційні процеси та історичні події попередніх десятиліть актуалізують потребу ідентифікації української державності, утвердження та примноження національної культури, важливою складовою якої є україноспів. Уніфікація світового вокального мистецтва, занепад фольклорних традицій, відходження плеяди світочів української сцени та автентичних виконавців, а також недостатнє використання потенціалу найбільшої у світі і визнаною ЮНЕСКО народнопісенної фонотеки (понад 15 тисяч зразків) свідчать про необхідність трансформації вітчизняного співочого досвіду в освітній простір. Культура україноспіву, яка відображає світоглядні позиції та моральні основи суспільства і має тисячолітню історію презентації традиційних, класичних та естрадних форм вокально-виконавської творчості, є самобутнім маркером етноідентичності та важливим виховним засобом. Втім, в останні роки ми спостерігаємо зниження обізнаності здобувачів освіти з національною пісенною культурою через скорочення годин з постановки голосу в закладах вищої мистецької освіти та заміну предмета «музичне мистецтво» в шкільній програмі на інтегрований курс «мистецтво». Натомість стрімка інформатизація суспільного життя сприяє доступу до різножанрового, здебільшого, розважального музичного контенту в інтернет-мережах, що впливає на формування естетичних смаків молоді. Водночас, виникає потреба оновлення підходів до професійної підготовки здобувачів вищої мистецької освіти – майбутніх співаків та учителів, здатних забезпечити ефективне музичне виховання підростаючого покоління українців на українознавчій основі.

Українськими науковцями накопичено вагомий досвід щодо теоретичного осмислення та методологічної розробки проблем з вокальної педагогіки. Водночас, як підтверджує аналіз дисертаційних праць, на сьогодні недостатньо дослідженими залишаються: порівняльний аспект народного, академічного та естрадного співу, синергетика різних виконавських манер, а також детальний аналіз феномена «культура україноспіву». Таким чином, проблема комплексного дослідження теорії та практики формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти не була предметом цілісного наукового дослідження, що підкреслює необхідність системного аналізу та уточнення структури і функцій

культури україноспіву, її традиційних та інноваційних пластів. Актуальність проблеми дослідження підтверджується *низкою суперечностей* між:

- запитами суспільства щодо націоналізації і модернізації мистецької освіти та недостатністю методичної розробки проблеми вокальної підготовки на українознавчому підґрунті з урахуванням інноваційних технологій;

- сучасними тенденціями розвитку українського співу, що вимагають універсальності від співака-педагога та відсутністю навчальних програм і підручників з вивчення особливостей різних вокально-виконавських стилів;

- необхідністю пошуку дієвих навчально-виховних ресурсів мистецької освіти для виховання національної свідомості молоді на основі опанування народної, класичної, естрадної пісенної спадщини України та втратою зв'язку між поколіннями носіїв культури україноспіву;

- високим виховним потенціалом культури україноспіву (понад 15 тисяч фольклорних зразків України занесені в спадщину ЮНЕСКО, ще більше знаходиться в архівах науково-дослідних лабораторій) та недостатністю його застосування в освітньому просторі через скорочення годин з постановки голосу в закладах вищої мистецької освіти, заміну предметів «музика», «музичне мистецтво» інтегрованим курсом «мистецтво» в закладах середньої освіти, відсутністю необхідної кількості онлайн-курсів з опанування культури україноспіву в умовах дистанційного навчання.

Необхідність подолання цих суперечностей, а також потреби сучасної практики, соціально-культурна та методична значущість обґрунтування окресленої проблеми зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: «Теорія і практика формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти».

Мета дослідження полягає у розробці, теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці організаційно-методичної системи формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти.

Завдання дослідження:

1. Здійснити системний аналіз процесу вокальної підготовки здобувачів вищої мистецької освіти та узагальнити теоретичні підходи щодо проблеми формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти.

2. Визначити сутність та зміст феноменів «україноспів» та «культура україноспіву», охарактеризувати їх функції та особливості в контексті синергії народного, академічного та естрадного виконавства.

3. Обґрунтувати концептуальні основи формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти.

4. Схарактеризувати критерії, показники та рівні сформованості культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти.

5. Розробити організаційно-методичну систему формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти на основі використання ефективних засобів, інноваційних технологій та авторських методів.

6. Експериментально перевірити результативність авторської організаційно-методичної системи формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка здобувачів вищої мистецької освіти в університетах України.

Предмет дослідження – організаційно-методична система формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти.

Дозвольте перейти безпосередньо до результатів їх реалізації.

1. Культура україноспіву в умовах сучасного розвитку освіти України відіграє важливу роль в забезпеченні мистецької підготовки та формуванні духовного потенціалу нації. На основі аналізу наукової та методичної літератури, національного та світового досвіду модернізації мистецької освіти узагальнено та підкреслено важливість застосування системного, культурологічного, етнопедагогічного, аксіологічного, праксеологічного, особистісно-орієнтованого, синергетичного, міждисциплінарного та українознавчо-просвітницького підходів до проблеми формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти дослідження. Визначено основні функціональні ознаки україноспіву (комунікаційно-інформаційна, супроводжувальна, фольклорно-відтворювальна, арт-терапевтична, просвітницько-виховна, національно-утверджуюча, волонтерсько-забезпечувальна, міжнародно-презентаційна, регулювально-освітня) та чинники, що впливають на формування культури україноспіву (історичні умови становлення та розвитку народного, академічного та естрадного музичного мистецтва; регіональні мовно-музичні діалектні особливості; вплив світових тенденцій розвитку мистецтва, стратегії освітнього процесу тощо).

У дослідженні вперше введено в науковий простір авторське поняття «україноспів», що визначається як соціокультурне та освітнє явище та відображає мистецько-педагогічний досвід українського народу в синергії фольклорного, академічного й естрадного виконавства. На основі вивчення та аналізу науково-методичної літератури, практичного досвіду мистецької освіти України конкретизовано визначення феномена «культура україноспіву» у двох ракурсах:

- як цілісну оригінальну систему, що постійно розвивається у різних традиційних та інноваційних стилістичних напрямках і формах та представлена комплексом виконавсько-виразних засобів народного, академічного та естрадного вокального мистецтва;

- як професійну виконавсько-методичну якість здобувача вищої мистецької освіти, що забезпечує осмислення співочої традиції України та оволодіння стилістикою різних вокальних технік – народної, академічної та естрадної, а також сформованість особистості співака-хранителя та учителя-просвітителя культури україноспіву.

Здійснено порівняльну характеристику народного, академічного та естрадного україноспіву і виявлено, що різниця між трьома стилями україноспіву полягає у специфіці звукоутворення та виконавських прийомах, що впливають на формування синтезованих видів (народно-автентичний, народно-академічний, народно-естрадний, естрадно-джазовий, естрадно-академічний тощо). Спільними рисами трьох стилів україноспіву є їх коріння в національній традиції (етноінтонування), форми презентації (соло, малі форми, ансамблі, гурти, хори), українська пісенна спадщина як основний засіб формування вокальних навичок. Доведено, що виховний потенціал культури україноспіву в сучасному просторі

має велике значення і потребує пошуку нових підходів до впровадження в освітній процес.

3. Обґрунтовано концептуальні основи формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти, що базуються на наступних положеннях: національна спрямованість мистецької освіти та державної підтримки розвитку культури україноспіву; українознавчо-просвітницький підхід до навчання україноспіву; синергія трьох стилів україноспіву та їх застосування у виконавській та педагогічній практиці; системність та поетапність процесу опанування культурою україноспіву здобувачами мистецької освіти; акмеологічні та аксіологічні напрямки творчого розвитку носія культури україноспіву; праксеологічні перспективи україноспіву як складової професійної підготовки здобувачів вищої мистецької освіти. Запропонована концепція передбачає застосування авторського українознавчо-просвітницького підходу, що представлений єдністю двох складових: українознавчої («філософія україноспіву» – вільний розвиток різних напрямків українського вокального мистецтва на національному ґрунті) та просвітницької (музично-педагогічне просвітництво – становлення майбутнього співака-хранителя та учителя-просвітителя культури україноспіву). Українознавчо-просвітницький підхід обґрунтовано з позицій осмислення здобувачами вищої мистецької освіти триєдиної природи української співочої школи та опанування різних вокально-виконавських стилів (народного, академічного та естрадного) у процесі вокальної підготовки. Сформульовано основні ціннісні концепти та напрямки реалізації українознавчо-просвітницького підходу до формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти: «тризуб україноспіву» (символ зображення синергетики народного, академічного та естрадного виконавських стилів); «дерево україноспіву» (українська вокальна культура, в якій корінням є фольклор, стовбуром – співоча школа від традиційного виконавства до академічного та естрадного, гілками – розгалуження стилів україноспіву, а плодами – творчість виконавців минулого та сучасності); «символізм україноспіву» («пісенний календар»; «птаха-пісня», «світлі україноспіву»); становлення майбутнього співака-хранителя та учителя-просвітителя культури україноспіву; опанування мінімум 500 українських пісень здобувачем освіти («пісенний кошик»); життя за «пісенним календарем» – знання календарно-обрядового циклу та знаменних дат в історії україноспіву; знаходження різних «кольорів» україноспіву – природнього звучання голосу співака-педагога; збереження «птахи-пісні» за методом «пісенного щоденника» – 365 днів з піснею на устах; створення своєї «писанки україноспіву», центром якої є національний фольклор, а зовнішньою красою – власна інтерпретація; розширене дистанційне навчання україноспіву через мобільний додаток «україноспів-онлайн» для охоплення світової аудиторії носіїв; створення «собору-музею української пісні» (від лабораторії фольклору здобувача до практичного втілення у виконавсько-педагогічній діяльності – «світлиці україноспіву» в закладі освіти та реалізації національної ідеї збереження пісенної спадщини України).

Визначено педагогічні принципи (культуровідповідності, синергетики, зорієнтованості на українську традицію, індивідуалізації, інноваційності та

варіативності, науково-дослідницького пошуку) та педагогічні умови формування культури україноспіву (організація та функціонування лабораторії україноспіву; систематична та послідовна робота з формування культури україноспіву на основі впровадження традиційних та інноваційних методів навчання; спонукання до активної виконавсько-педагогічної та науково-дослідницької практики; опирання на українознавчо-просвітницький підхід до навчання україноспіву; організація інноваційного освітнього простору-світлиці та доброзичливої атмосфери навчання), а також функції вокальної підготовки у контексті опанування культурою україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти (ціннісно-виховна, українознавчо-орієнтаційна, комунікативно-презентаційна, пізнавально-компетентнісна, науково-дослідницька, творчо-розвивальна, методично-забезпечувальна).

4. Визначено критерії сформованості культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти та відповідні їм показники: мотиваційно-аксіологічний – виражений мірою сформованості мотивацій та ціннісних орієнтацій до оволодіння культурою україноспіву, (показники: наявність спонукальних мотивів до оволодіння культурою україноспіву; осмислення ціннісних орієнтацій щодо збереження та примноження культури україноспіву; установка на систематичну роботу щодо опанування культурою україноспіву); когнітивно-евристичний – спрямований на визначення ступеня обізнаності з теорії та практики культури україноспіву, (показники: обсяг знань про історію та особливості розвитку культури україноспіву; розуміння специфіки різностильового україноспіву; наявність експедиційно-дослідницького, наукового та виконавського досвіду); креативно-праксеологічний – зорієнтований на виявлення міри здатності до креативних виконавських рішень та ефективної педагогічної діяльності, (показники: здатність до креативних виконавських рішень у процесі навчання україноспіву; володіння специфічними прийомами різностильового україноспіву та уміння відтворювати різножанровий репертуар; знання методики вокального навчання та музичного виховання); особистісно-рефлексивний – визначає ступінь творчої спрямованості особистості на опанування культурою україноспіву, (показники: обізнаність з кращими зразками української вокальної культури; здатність рефлексувати на різножанровий вокально-педагогічний репертуар; сформованість творчої особистості, як співака-хранителя та учителя-просвітителя україноспіву); комунікативно-синергетичний – спрямовується на визначення ступеня оволодіння засобами виконавської та педагогічної комунікації, (показники: розуміння синергії трьох стилів україноспіву та вміння застосовувати їх на практиці; володіння засобами мистецько-педагогічної комунікації; здатність до успішної сценічної та викладацької діяльності).

Аналіз результатів проведеного констатувального експерименту дав змогу охарактеризувати рівні сформованості культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти (початковий, достатній, продуктивний), а також виявити проблему недостатнього володіння студентами різностильовими вокальними техніками, що зумовило розробку та впровадження організаційно-методичної системи формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти.

5. Представлена у дослідженні організаційно-методична система формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти структурована у взаємопов'язані блоки (концептуальний, змістово-організаційний та результативно-аналітичний), що мають цілісну структуру, здатну забезпечити використання традиційних та авторських методів, інноваційних технологій, оригінальних засобів і форм навчання. Система формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти передбачає взаємодію п'яти компонентів (мотиваційно-аксіологічного, комунікативно-синергетичного, когнітивно-евристичного, креативно-праксеологічного, особистісно-рефлексивного) на різних етапах експериментального дослідження (інформаційно-орієнтаційний, операційно-компетентнісний та діяльнісно-методологічний).

6. Експериментальна перевірка ефективності організаційно-методичної системи формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти засвідчила значне підвищення рівня сформованості культури україноспіву в експериментальних групах. Результатом проведеної педагогічної роботи стала позитивна динаміка формування означеного феномена: в експериментальній групі продуктивний рівень підвищився на 30% (зріс від 18,5% до 48,1%), достатній рівень зрушився з 45,9% до 37%, а початковий знизився втричі з 35,6% до 14,9%. Ефективність формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти обґрунтовано впровадженням інноваційних методів та авторських технологій: відтворення мовно-музичних діалектів; соціальної активності та проєктної діяльності; дистанційного навчання «україноспів-онлайн»; «світлиця україноспіву»; «всесвіт україноспіву»; «пісенний кошик»; «пісенний календар»; «мапа україноспіву».

Проведене наукове дослідження не вичерпує всіх аспектів окресленої проблеми та актуалізує необхідність подальшого розвитку культури україноспіву через використання її музично-естетичного та виховного потенціалу у професійній підготовці здобувачів вищої мистецької освіти, а також в шкільних навчальних програмах. Перспективою майбутньої діяльності в напрямку утвердження культури україноспіву є робота над створенням собору-музею української пісні, введення на рівень загальнообов'язкових шкільних дисциплін предмету «україноспів»; реалізацію інноваційної проєктної діяльності, що сприятиме особистісному становленню здобувачів мистецької освіти України та міжнародній презентації національної пісенної спадщини.

Дякую за увагу!

Здобувачці було задано **12 запитань**, на які вона надала обґрунтовані відповіді та пояснення.

Запитання задавали:

Савченко Наталія Сергіївна, професор кафедри педагогіки та спеціальної освіти, доктор педагогічних наук, професор. Шановна Руслано Олександрівно, уточніть, що Ви розумієте під поняття «україноспів»?

Лоцман Р. О.: Дякую за запитання. У дисертації обґрунтовано авторське поняття «україноспів», як соціокультурне та освітнє явище, що відображає мистецько-педагогічний досвід українського народу в синергії фольклорного,

академічного та естрадного виконавства. У процесі дослідження було виявлено багато ракурсів до осмислення феномена україноспіву: як фольклорної традиції календарно-обрядового циклу свят; як засобу відображення історії, світогляду, релігійних вірувань; як української вокальної школи з європейськими впливами на її розвиток; як динамічної структури, що розвивається в різноманітних течіях, напрямках, стилях сучасного мистецтва.

Україноспів як підсистемна складова світової вокальної культури відображає тисячолітню традицію сольного і багатоголосного виконавства та відзначається: багатогранністю стилів і напрямків, поєднанням прийомів академічного, народного та естрадного співу, неоднорідністю виконавського стилю, що залежить від індивідуальної манери, імпровізації та технічної зрілості виконавця; постійним оновленням жанрів, пошуком нових оригінальних форм та виконавських прийомів; етностилістикою та запозиченими рисами вокальних культур інших країн тощо.

Окольнича Тетяна Володимирівна, професор кафедри педагогіки та спеціальної освіти, доктор педагогічних наук, професор. Шановна Руслано Олександрівно, розкрийте чинники, що впливають на формування культури україноспіву.

Лоцман Р. О.: Дякую за запитання. На основі вивчення та аналізу науково-методичної літератури, практичного досвіду мистецької освіти України було з'ясовано чинники, що впливають на формування культури україноспіву: історичні умови становлення та розвитку народного, академічного та естрадного музичного мистецтва; регіональні музично-мовні діалектні особливості; вплив світових тенденцій розвитку мистецтва, стратегії освітнього процесу тощо. Визначено основні функціональні ознаки україноспіву в мистецькій освіті та сучасному соціокультурному просторі, зокрема: комунікаційно-інформаційна, фольклорно-відтворювальна, арт-терапевтична, просвітницько-виховна, національно-утверджуюча, волонтерсько-забезпечувальна, міжнародно-презентаційна, регулятивна, ціннісно-розвивальна, гносеологічна, комінукативна, людинотворча та націєтворча.

Окольнича Тетяна Володимирівна, професор кафедри педагогіки та спеціальної освіти, доктор педагогічних наук, професор. Шановна Руслано Олександрівно, конкретизуйте як виокремлений у дослідженні етнопедагогічний підхід сприяли реалізації завдань Вашого дослідження?

Лоцман Р. О.: Дякую за запитання. Етнопедагогічний підхід сприяє самоідентифікації особистості та творенню ментального поля суспільства через пізнання календарно-обрядового циклу життя українців; дає розуміння класифікації та особливостей регіональних стилів україноспіву, усвідомлення значення культури україноспіву на всіх життєвих етапах формування особистості та громадянського суспільства; опирає на народнопісенну культуру, як основний засіб духовно-патріотичного та музично-естетичного виховання особистості.

Дубінка Микола Михайловича, доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти, доктор педагогічних наук, доцент. Шановна

Руслано Олександрівно, що передбачало науково-методичне забезпечення педагогічного експерименту.

Лоцман Р. О.: Дякую за запитання. Науково-методичне забезпечення педагогічного експерименту охоплювало: програму онлайн-курсу «Саморозвиток співака за методом «пісенного щоденника», апробацію мобільного додатку для дистанційного навчання «україноспів-онлайн», навчально-методичний посібник «Таємниці україноспіву», реалізацію інноваційних проєктів та використання їх результатів у практичній діяльності (репертуарні збірки та відеоматеріали, аудіозаписи проєктів «Живі мелодії села», «Молода душа України», «Дитяча філармонія «Диво UA», «Збережи мову і культуру своєї бабусі», «Миколайчук-фест», «Народна філармонія-Героям України», «Переможемо з піснею», пісенні казки «Писульки від мамульки», «Музей живої пісні» та 10 відеороликів проєкту «Таємниці україноспіву».

Дубінка Микола Михайловича, доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти, доктор педагогічних наук, доцент. Шановна Руслано Олександрівно, праці, яких вченим слугували теоретичним підґрунтям Вашого дослідження?

Лоцман Р. О.: Дякую за запитання. Ретроспективний аналіз процесу становлення культури україноспіву та мистецької освіти України дав змогу дійти висновку, що напрацювання відомих музикантів і педагогів (А. Авдієвський, В. Антонюк, О. Бенч, В. Верховинець, О. Кошиць, В. Ковальська, І. Колодуб, М. Леонтович, М. Лисенко, Я. Степовий, К. Стеценко, Г. Хоткевич, В. Шульгіна, Б. Яворський та ін.) зосереджені на національній концепції музичного навчання, в якій українська пісня та спів є основою виховання свідомої і духовно багатой нації. У дисертації здійснено аналіз досліджень, присвячених характеристиці різностильового україноспіву – народного (Н. Боярська, Л. Гапон, С. Грица, С. Єфремов, А. Іваницький, К. Квітка, І. Клименко, І. Колодуб, Г. Коропніченко, І. Павленко, І. Сінельников та ін.), естрадного (Н. Дрожжина, І. Кириченко, М. Мозговий, В. Откидач, Є. Проворова, Л. Прохорова, Т. Рябуха, В. Тормахова, О. Хижко, С. Чернікова та ін.), академічного (В. Антонюк, Л. Гавриленко, Н. Гребенюк, Д. Євтушенко, М. Єгоричева, М. Жишкович, Т. Книшова, О. Маруфенко, М. Микиша, Н. Овчаренко, О. Прядко, Г. Стасько, Ю. Юцевич та ін.).

Рацул Анатолій Борисович, завідувач кафедри педагогіки та спеціальної освіти, кандидат педагогічних наук, професор. Шановна Руслано Олександрівно, схарактеризуйте показники критеріїв сформованості культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти.

Лоцман Р. О.: Дякую за запитання. Мотиваційно-аксіологічний критерій зорієнтовано на виявлення міри сформованості мотивацій та ціннісних орієнтацій до оволодіння культурою україноспіву. Критерій схарактеризовано показниками: наявність спонукальних мотивів до оволодіння культурою україноспіву; осмислення ціннісних орієнтацій щодо збереження та примноження культури україноспіву; установка на систематичну роботу щодо опанування культурою україноспіву. Когнітивно-евристичний критерій спрямований на визначення ступеня обізнаності з теорії та практики культури україноспіву. Показники критерію: обсяг

знань про історію та особливості розвитку культури україноспіву; розуміння специфіки різностильового (народного, академічного, естрадного) україноспіву; наявність експедиційного-дослідницького, наукового та виконавського досвіду. Креативно-праксеологічний критерій зорієнтовано на виявлення міри здатності до креативних виконавських рішень та ефективної педагогічної діяльності. Показниками критерію визначено: здатність до креативних виконавських рішень у процесі навчання україноспіву; володіння специфічними прийомами україноспіву та вміння відтворювати різножанровий репертуар; знання методики вокального навчання та музичного виховання. Особистісно-рефлексивний критерій визначає ступінь творчої спрямованості особистості на опанування культурою україноспіву. Показники критерію: обізнаність з кращими зразками української вокальної культури; здатність рефлексувати на різножанровий вокально-педагогічний репертуар; сформованість творчої особистості, як співака-хранителя та учителя-просвітителя україноспіву. Комунікативно-синергетичний критерій спрямовується на визначення ступеня оволодіння засобами виконавської та педагогічної комунікації. Показники критерію: розуміння синергії трьох стилів україноспіву та вміння застосовувати їх на практиці; володіння засобами мистецько-педагогічної комунікації; здатність до успішної сценічної та викладацької діяльності.

Бабенко Тетяна Василівна, доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент. Шановна Руслано Олександрівно, які ефективні форм мистецького навчання Ви виокремлюєте в роботі?

Лоцман Р. О.: Дякую за запитання. На основі опрацювання методичного забезпечення музичних закладів різних рівнів та практичного авторського досвіду виокремлено групу ефективних форм мистецького навчання: індивідуальні вокальні заняття, хоровий клас, вокальний ансамбль, самостійна робота студентів; лекції; практичні заняття, майстер-класи та творчі майстерні; науково-дослідна та проектна діяльність студентів; педагогічна практика, фольклорно-експедиційна робота, фестивально-конкурсна участь, онлайн-курси та спецкурси, дистанційні заняття україноспіву, онлайн-зустрічі та лекції-концерти, виховні заходи та заняття з учнями (пісенні ігри, гуртки україноспіву, ляльково-театральні ігри, арт-терапевтичні заняття, «пісенні казки» тощо).

Кравцова Тетяна Олександрівна, доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент. Шановна Руслано Олександрівно, обґрунтуйте структурні компоненти формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти.

Лоцман Р. О.: Дякую за запитання. Враховуючи психолого-педагогічні характеристики здобувачів вищої мистецької освіти у дослідженні було розроблено та обґрунтовано структуру формування культури україноспіву, що передбачає взаємодію п'яти компонентних блоків, які доповнюють один одного: мотиваційно-аксіологічний (виступає спонукальним чинником формування ціннісних орієнтацій та духовної культури здобувачів вищої мистецької освіти, їх позитивної спрямованості до навчання народного, академічного, естрадного україноспіву та опанування різножанрового репертуару); когнітивно-евристичний

(спрямований на здобуття нових знань про історію та особливості розвитку культури україноспіву, формування вміння застосовувати досвід минулих поколінь у власній практичній діяльності, дослідження цікавих фактів про творчість представників культури україноспіву, експедиційно-дослідницьку, наукову та виконавську діяльність здобувачів вищої мистецької освіти); особистісно-рефлексивний (забезпечує усвідомлене становлення особистості як співака-хранителя та учителя-просвітителя культури україноспіву; здатність рефлексувати на різножанрову вокальну музику та підбирати відповідні засоби й прийоми для найкращої передачі змісту творів; формування ціннісного ставлення до української вокальної спадщини); креативно-праксеологічний (передбачає формування компетентнісних якостей майбутнього виконавця – носія культури україноспіву та його фаховість у галузі мистецької педагогіки, уміння імпровізувати та створювати власні інтерпретації, відтворювати різножанровий репертуар у різних стилях україноспіву); комунікативно-синергетичний (полягає в забезпеченні взаємодії здобувача вищої мистецької освіти з іншими учасниками навчального та соціокультурного процесу, в осмисленні своєї ролі у мистецько-педагогічній галузі).

Завітренко Долларес Жораївна, доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент. Шановна Руслано Олександрівно, які, на Вашу думку, методи є ефективними для формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти?

Лоцман Р. О.: Дякую за запитання. Для формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти ефективними вважаємо традиційні та інноваційні методи: педагогічного спостереження, методичного аналізу, словесні, наочні, методи емоційного впливу, пояснення, заохочення, бесіди, показ та аналіз медіаконтенту, методи різностильового співу, асоціативного мислення, самостійного опрацювання рекомендованої літератури, творчих проєктів, наслідування звукоідеалу та інтерпретації різножанрової музики, вокальних вправ, музичної транскрипції, аналізу творчості «світочів україноспіву», ілюстрації, імітації, інтерактивні методи, фонаційні, імпровізаційно-інтерпретаційні методи тощо.

Кашуба Людмила Володимирівна, доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент. Шановна Руслано Олександрівно, коротко схарактеризуйте блоки система формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти ?

Лоцман Р. О.: Дякую за запитання. Система формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти, що базується на українознавчо-просвітницькому підході, структурована у взаємопов'язані блоки: концептуальний, змістово-процесуальний та результативно-аналітичний. Концептуальний блок моделі формування культури україноспіву включає в себе мету, завдання, планування та організацію освітнього процесу, висвітлює методологічні підходи та основні принципи мистецької професійної підготовки. Змістово-процесуальний блок моделі формування культури україноспіву представлений розробленими педагогічними умовами, визначеними етапами формування культури україноспіву та відповідними засобами і формами

навчання, інноваційними методами і технологіями. У результативно-аналітичному блоці моделі представлено критерії діагностики та рівні сформованості культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти. Результатом є підвищення рівня сформованості культури україноспіву здобувачів мистецької освіти, які володіють комплексом спеціальних знань, вмінь та навичок різних виконавських манер, вмотивовані на подальшу концертно-педагогічну та просвітницько-дослідницьку практику по збереженню та примноженню національної пісенної спадщини.

Формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти забезпечується реалізацією інформаційно-орієнтаційного, операційно-компетентнісного та діяльнісно-методологічного етапів експериментального дослідження. На інформаційно-орієнтаційному етапі пріоритетним є формування мотивації до опанування різностильового україноспіву, ознайомлення з досвідом майстрів народного, академічного та естрадного україноспіву, відпрацювання вокально-технічних вправ для розвитку діапазону голосу, вокального дихання, артикуляції, інтонації тощо. Операційно-компетентнісний етап формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти спрямований на розвиток етномислення та етноінтонування, вокально-технічних, вокально-слухових та художньо-виконавських умінь і навичок різностильового україноспіву. Діяльнісно-методологічний етап формування культури україноспіву здобувачів мистецької освіти передбачає послідовну роботу над вдосконаленням культури україноспіву, поглибленням теоретичних знань та практичних умінь.

Ляшенко Ростислав Олександрович, доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент. Шановна Руслано Олександрівно, методологічним підґрунтям дослідження ви визначаєте сукупність методологічних підходів. Через які принципи реалізуються ці підходи?

Лоцман Р. О.: Дякую за запитання. Переорієнтація вокальної підготовки здобувачів вищої мистецької освіти в українознавчо-просвітницький вимір будується на чітко розробленій методологічній основі, зокрема, педагогічних принципах.

Принцип культуровідповідності сприяє не тільки духовному зростанню творчих особистостей майбутніх педагогів-співаків, а й загальнодержавницьким процесам відродження, збереження, примноження та популяризації української фольклорної, класичної та сучасної музичної культури.

Принцип синергетики спрямований на: єдність подальшого розвитку народної, академічної та естрадної вокальних шкіл України; оптимізацію та діалог освітніх систем; взаємодію викладача і студента; формування навичок і вмінь художньо-педагогічної комунікації; налагодження творчих зв'язків між здобувачами мистецької освіти України та світу; міжнародну презентацію культури україноспіву.

Принцип зорієнтованості на українську традицію полягає в осмисленні духовного досвіду суспільства (звичаєва обрядовість) та вмінні інтерпретувати його у власній творчості, формуванні цілісного сприйняття художньо-естетичного образу, розумінні ідей та стилістики національної школи україноспіву.

Науково-дослідницький принцип передбачає проведення активної експедиційної, науково-пошукової діяльності здобувачів вищої мистецької освіти з метою розвитку професійних навичок та методичних знань, творчих вмінь наповнювати та використовувати у практиці власну лабораторію культури україноспіву.

Принцип індивідуалізації займає провідне місце в процесі формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти, оскільки дозволяє їм самостійно обирати напрямки, стилістику, репертуар відповідно до індивідуально-психологічних особливостей, регіональної чи етнічної приналежності, природи голосу та особистих уподобань.

Принцип інноваційності та варіативності проявляється у динамічності змісту, форм, нових методів і авторських технологій формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти та пов'язаний із використанням колективних, групових, індивідуальних форм навчання, синтезу очної, змішаної та дистанційної роботи.

Краснощок Інна Петрівна, доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент. Шановна Руслано Олександрівно, Ви зазначаєте, що апробація організаційно-методичної системи формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти відбувалась поетапно, коротко схарактеризуйте ці етапи?

Лоцман Р. О.: Дякую за запитання. Апробація організаційно-методичної системи формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти відбувалась поетапно.

Перший етап – інформаційно-орієнтаційний – спрямований на: формування зацікавленості до вивчення культури україноспіву, ознайомлення здобувачів вищої мистецької освіти з історією, теорією та сучасною практикою українського вокального мистецтва в різноманітності його стилістичних особливостей, орієнтування на дослідження народнопісенних традицій та опанування різножанрового репертуару.

Другий етап – операційно-компетентнісний – орієнтований на: розвиток вокально-технічних та художньо-виконавських умінь і навичок різностильового україноспіву; формування компетентностей з теорії вокальної педагогіки через обмін виконавсько-педагогічним досвідом; викладацьку практику та апробацію класичного, народного й естрадного репертуару в сценічних умовах.

Третій етап – діяльнісно-методологічний – передбачав продовження послідовної роботи над вдосконаленням вмінь і навичок різностильового україноспіву, а також поглиблення знань з вокальної методики. Важливе значення на цьому етапі відведено просвітницьким заходам, фестивалічним та концертним виступам, ансамблевій практиці та досвіду асистентування викладачам україноспіву з метою пошуку нових форм, методів, засобів, технологій вокального навчання.

ВИСТУПИЛИ

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Растригіна Алла Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри мистецької освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Представлена на фаховому семінарі дисертація Р. О. Лоцман присвячена проблемі формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти, вирізняється особливою актуальністю, оскільки пов'язана зі збереженнями примноженням тисячолітнього досвіду національної пісенної спадщини української нації та його широкомасштабним дослідженням у контексті впровадження у систему підготовки студентів-музикантів задля ефективного застосування у майбутній професійній діяльності.

Беззаперечною є й наукова затребуваність порушеної проблеми, що спрямована на глибинне дослідження мистецького феномена «культура україноспіву», багаторівневий дослідницький пошук становлення й розвитку якого в історико-культурній українській традиції, дозволив здобувачці представити його як цілісну оригінальну систему, що постійно розвивається у різних традиційних та інноваційних стилістичних напрямках і формах. Сутнісні характеристики такої системи представлені її інформаційно-змістовою, ціннісно-виховною та виконавсько-презентаційною функціональністю, а також комплексом жанрово-видових та виражальних засобів народного, академічного та естрадного вокального мистецтва.

Уведення в науковий обіг авторського потрактування поняття «україноспів» та його екстраполяція у систему підготовки фахівців-музикантів на підґрунті розробленого дисертанкою українознавчо-просвітницького підходу (згідно якого їхня вокальна підготовка передбачає особистісне становлення «носіїв-хранителів» та «вчителів-просвітителів» культури україноспіву через осмислення триєдиної природи української співочої школи: «тризубу україноспіву», як синергетики народного, академічного та естрадного виконавських стилів, що мають національну основу – україномовний пісенний репертуар та поглиблене вивчення традиційного мистецтва), здобувачка запропонувала систему формування культури україноспіву в здобувачів мистецької освіти, реалізація концептуальних положень якої системно й послідовно представлено у процесі розгортання дисертаційного дослідження.

Маємо засвідчити, що обґрунтування обраної теми дисертації є методологічно й теоретично переконливим, а сукупність завдань для її вирішення сприяє розкриттю проблеми та досягненню мети дослідження. Зміст роботи в цілому відповідає поставленій меті і завданням; висновкам, поданим до кожного розділу дисертації, властиві логічність викладу, достатній рівень обґрунтованості й об'єктивності; загальні висновки до роботи в цілому відповідають завданням дослідження. В якості позитиву зазначимо, що поставлені завдання корелюють з концептуальною ідеєю дослідження, що забезпечує чіткий алгоритм розгортання дослідження.

Концепція дослідження ґрунтується на фундаментальній ідеї підвищення рівня ефективності процесу фахової підготовки здобувачів вищої мистецької освіти через впровадження авторської навчально-методичної системи формування культури україноспіву. Згідно запропонованого дисертанкою

алгоритму, ключове поняття дисертації досліджується у багатоаспектному й різнорівневому вимірі й саме тому, абсолютно слушним стало застосування розробленого Р. О. Лоцман українознавчо-просвітницького підходу, що кореспондується з низкою загально- та конкретно-наукових підходів. Такий симбіоз забезпечив вивчення особливостей вокальної культури України у її стилістичному різноманітті, що уможливило глибоке занурення в емоційно-духовну атмосферу україноспіву, як засобу рекреації, музичного виховання та об'єкта наукового дослідження.

Запропонована у дослідженні концепція ґрунтується на висунутих авторкою базових положеннях (національна спрямованість мистецької освіти, філософсько-гуманістичні підходи, синергія трьох стилів україноспіву, системність та поетапність процесу опанування культурою україноспіву тощо) й розкривається через зміст взаємопов'язаних й взаємообумовлених концептів. А саме: теоретичного (критичний аналіз наукових праць з вокальної методики та педагогіки, з проблем теорії та методики музично-педагогічної освіти й інноваційної педагогіки, з проблем збереження національної пісенної культури й використання її виховного потенціалу в мистецькій освіті, та навчальних програм НУШ «Мистецтво» та «Музичне мистецтво»); методологічного (концептуальні положення сучасної філософії освіти, педагогіки, психології, фольклористики щодо культури україноспіву; національна спрямованість навчання та ін.) та технологічного (розробка організаційно-методичної моделі формування досліджуваного феномена та визначення відповідних педагогічних умов). Реалізація означеної концепції здійснюється через упровадження авторської навчально-методичної системи за виокремленими дисертанткою етапами (інформаційно-орієнтаційний, операційно-компетентнісний та діяльнісно-методологічний) й передбачає використання як традиційних, так й інноваційних авторських методів і технологій формування культури україноспіву.

Структурна єдність та системність підходів, обґрунтованість теоретичних засад, використання комплексу взаємопов'язаних та взаємодоповнюючих методів дослідження, залучення широкого кола джерелознавчої бази, що характеризується ґрунтовним вивченням і критичним аналізом зазначених наукових праць, належний рівень апробації матеріалів дисертації у виступах на науково-практичних конференціях різного рівня, впровадження результатів дослідження в освітній процес ЗВО України, доводять ґрунтовність отриманих висновків, підтверджують теоретичну значущість та практичну цінність отриманих Р. Лоцман результатів.

Основні результати дослідження відображено висвітлено в 57 наукових працях (48 – одноосібних): 22 відображають основні результати дослідження (з них 16 статей у наукових виданнях, внесених до Переліку наукових фахових видань України, 5 статей в наукових виданнях, що входять до баз Scopus та Web of Science Core Collection, 1 розділ монографії); 34 публікації, які додатково відображають наукові результати докторської дисертації: 7 навчально-методичних видань, 19 публікацій у збірниках матеріалів конференцій; 5 статей в інших виданнях; 3 авторські збірки, а також додаткові аудіовізуальні матеріали на тему дослідження.

Таке представлення результатів наукової роботи є достатнім. Кількість публікацій, обсяг, якість, повнота висвітлення результатів та розкриття змісту дисертаційної роботи відповідає вимогам щодо докторських дисертацій.

Дисертація має традиційну структуру й складається з анотацій українською та англійською мовами, списку публікацій здобувачки, вступу, 4 розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (485 найменувань). Вважаємо, що дисертаційна робота Р. О. Лоцман докладно й доказово розкриває вихідні науково-теоретичні й практично-організаційні положення, що визначають позицію авторки.

У Вступі з винятковою науковою ґрунтовністю, широким міждисциплінарним контекстом і чіткою аргументацією представлено актуальність звернення до обраної проблеми з огляду на виклики сьогодення та сучасні національні й освітні пріоритети; окреслено мету та завдання, об'єкт і предмет дослідження; докладно обґрунтовано суперечності, що зумовлюють доцільність і своєчасність дослідницького пошуку; представлено його провідну ідею та концепцію, ґрунтовану на трьох взаємопов'язаних концептах; аргументовано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; відображено відомості про апробацію і впровадження результатів дослідження та їх висвітлення в наукових публікаціях. Структура роботи не викликає заперечень, дисертацію оформлено згідно чинних вимог.

У першому розділі, присвяченому теоретико-методологічним основам формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти, здобувачка ґрунтовно розкриває досліджуваний феномен як багатоаспектне соціокультурне явище, що формується на перетині народної традиції, освітньої практики та національно-культурної ідентичності та простежує генезу україноспіву в історико-культурному контексті, виокремлюючи ключові етапи становлення та трансформації. Значущою є увага до україноспіву як складника мистецької освіти, зокрема, розкривається його потенціал у формуванні національної свідомості, духовних цінностей, креативних здібностей учнів і студентів мистецьких ЗВО. Досить ґрунтовно представлено взаємозв'язок україноспіву з іншими компонентами культурно-освітнього середовища (мова, традиція, символіка, музичний фольклор), що підкріплений власними авторськими позиціями та інтерпретаціями, зокрема концептом «україноспів» як інтегративної освітньо-культурної категорії (1.1).

У розглядові сутності і змісту культури україноспіву у науковому дискурсі (1.2.), проаналізовано характерологічні особливості досліджуваного явища з огляду на ретельний критичний аналіз праць провідних українських науковців у галузі професійної мистецької освіти, з досить коректним застосуванням академічної термінології. Заслуговує на схвалення й запропоноване здобувачкою власне потрактування поняття «культура україноспіву» з чітким визначенням його функцій та складників, що підтверджує глибоке розуміння не багатовимірності досліджуваного феномена.

Досліджуючи стилістичні особливості культури україноспіву (1.3.), Р.О. Лоцман подає ґрунтовну характеристику трьох основних стилістичних напрямів україноспіву: народного, академічного та естрадного, із чітким

розмежуванням їхніх ознак, функцій і методів реалізації у вокально-мистецькій практиці. Здобувачка демонструє глибоке знання українських вокальних традицій, їх витоків, розвитку та впливу на культурну ідентичність, а також окреслює їхню роль у формуванні особистості майбутнього фахівця-музиканта. Суттєво значущим є аналітичне зіставлення стилістичних особливостей україноспіву з позицій педагогічного потенціалу кожного з них у процесі професійної підготовки здобувачів вищої мистецької освіти, а також логічне поєднання дисертанткою аналізу вокальних стилів з методологічним підґрунтям попередніх підрозділів.

Дослідження україноспіву у контексті методології мистецької освіти (1.4.) стало логічним продовженням науко-дослідницького пошуку щодо основних підходів до його навчання у процесі фахової підготовки здобувачів вищої мистецької освіти (історико-народознавчий, науково-практичний, психолого-педагогічний, філософсько-особистісний), котрі органічно взаємодоповнюють і взаємозбагачують один одного, взаємопроникають, взаємозумовлюють, взаємодіють, утворюючи синергетичну цілісність системи формування культури україноспіву.

У другому розділі увага дисертантки була зосереджена на визначенні концептуальних засад досліджуваного феномена як парадигмальної основи формування культури україноспіву у здобувачів вищої мистецької освіти, що, перш за все, передбачало виокремлення основних положень організації цього процесу (2.1.). До останніх здобувачкою віднесено: національну спрямованість мистецької освіти та державної підтримки розвитку культури україноспіву; використання філософсько-гуманістичних підходів до навчання; врахування синергетики трьох стилів україноспіву; системності та поетапності навчального процесу; акмеологічні та аксіологічні напрямки творчого розвитку особистості; праксеологічні перспективи україноспіву як предмета мистецької освіти. Дисертантка наголошує, що визначені підходи спрямовані на підвищення ефективності процесу формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти.

Наступним кроком у розгортанні дослідницького пошуку здобувачки згідно визначених у дослідженні завдань, стало обґрунтування українознавчо-просвітницького підходу як теоретичного концепту формування досліджуваного феномена у процесі фахової підготовки майбутніх фахівців-музикантів (2.2.). За визначенням здобувачки, саме означений підхід є основою для впровадження у навчальний процес системи формування культури україноспіву, побудованої на національних цінностях, світогляді та практичному досвіді виконавців та вчителів української пісні, що покликана забезпечити цілісність творчого особистісного становлення здобувача вищої мистецької освіти, як «вчителя-просвітителя» та «носія-хранителя» культури україноспіву. Така позиція підтверджує наукову компетентність авторки у потрактуванні українознавчо-просвітницького підходу як системного методологічного концепту. Оскільки запропонована авторська парадигма навчання україноспіву спрямована на виконання важливих завдань сучасної мистецької освіти та її зв'язок з історико-культурними витоками української нації, її традиціями, мовною, пісенною й обрядовою спадщиною.

На особливу увагу заслуговує визначення у підрозділі 2.3. науково-дослідницьких принципів (культуровідповідності, синергетики, герменевтики, індивідуалізації, інноваційності та варіативності), котрі вдало кореспондуються з обраними здобувачкою методологічними підходами та визначеними педагогічними умовами (організація та функціонування лабораторії україноспіву, систематична та послідовна робота з формування культури україноспіву на основі впровадження традиційних та інноваційних методів навчання, спонукання до активної виконавсько-педагогічної та науково-дослідницької практики, опора на етнопедагогічний та особистісний підхід у навчанні культури україноспіву).

У розгляді процесуально-функціонального аспекту вокальної підготовки здобувачів вищої мистецької освіти як одного із провідних у формуванні культури україноспіву (2.4.) перш за все, здобувачкою було окреслено низку загальних завдань та представлено особливості її прояву в різних виконавських манерах (народній, академічній, естрадній). Представивши процесуальну складову у взаємозв'язку з культурно-історичними традиціями українського вокального мистецтва, дисертантка продемонструвала розуміння вокальної підготовки не лише як формування техніки, а як багатфакторного культурно-педагогічного процесу. Науково виваженим стало й структурування функціональної складової досліджуваного процесу. Це дозволило дисертанці визначити та представити ряд важливих функцій вокальної підготовки у контексті опанування культурою україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти: ціннісно-виховна, українознавчо-орієнтаційна, комунікативно-презентаційна, пізнавально-компетентнісна, науково-дослідницька, творчо-розвивальна, методично-забезпечувальна.

Особливий науковий інтерес складає третій розділ, що є концептуальним ядром дослідження організаційно-методичного забезпечення процесу формування культури україноспіву. Так, у підрозділі 3.1., присвяченому проектуванню змісту та структури методичної моделі культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти, Р.О. Лоцман подає авторську структуру навчання культури україноспіву, що складається із п'яти компонентів (мотиваційно-аксіологічний, когнітивно-евристичний, креативно-праксеологічний, особистісно-рефлексивний та комунікативно-синергетичний), взаємозв'язок, взаємообумовленість й взаємодія яких спрямовувалась на ефективність формування досліджуваного утворення та набуття здобувачами навичок різностильової вокальної техніки в опорі фольклорний та класичний україномовний репертуар, літературну та діалектну вимову слів, етномислення та народний звукоідеал. Саме у такому контексті культура україноспіву постає як полікомпонентне, функціонально-орієнтоване утворення.

Наступним кроком у побудові моделі формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти стало виокремлення методів, форм та засобів, які забезпечують реалізацію означеного процесу у мистецькій вищій освіті (3.2.). Тут варто відзначити досить високу структурну організацію матеріалу: кожна група дидактичних інструментів розглядається окремо, що полегшує аналітичне сприйняття. Авторка демонструє володіння педагогічною термінологією, використовує класифікаційні підходи, типологізує методи навчання згідно з

цільовими функціями культури україноспіву. Перевагою підрозділу є й розширене подання інтерактивних форм роботи, які, на думку дисертантки, найбільше відповідають сучасним потребам підготовки мистецьких кадрів. Позитивної оцінки заслуговують й запропоновані засоби навчання, де включено як традиційні, так і сучасні цифрові технології. Наголос на можливостях цифровізації вокальної освіти у сфері україноспіву свідчить про інноваційність запропонованого інструментарію.

Заслугує на схвалення розроблена дисертанкою критеріально-показникова характеристика рівнів сформованості культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти (3.3.), що вирізняється чіткою логіко-семантичною структурою, науково вивіченим обґрунтуванням критеріїв та показників, котрі їх конкретизують. Це дозволяє забезпечити інструментальну вимірюваність такого складного явища, як культура україноспіву. Визначення рівнів сформованості (початковий, достатній, продуктивний) є логічним завершенням цього підрозділу. Опис кожного рівня відбувається комплексно, із віднесенням усіх компонентів до відповідного ступеня сформованості. Слід й доцільність включення у зміст роботи таблиць (3.2 і 3.3), що підвищує наочність викладу та дозволяє потенційному досліднику труднощів застосовувати цей інструментарій у власній роботі.

Проаналізовані вище підрозділи стали ваговим підґрунтям для розробки Р. О. Лоцман організаційно-методичної системи досліджуваного утворення як основи реалізації авторської концепції формування культури україноспіву у здобувачів вищої мистецької освіти, представленої у підрозділі 3.4. Маємо зазначити, його зміст добре структурований, вирізняється послідовністю та чіткою логікою розгортання й демонструє високу ступінь методичного та дидактичного опрацювання досліджуваної проблеми. Подана організаційно-методична система містить визначення й характеристику системоутворювальних понять (мета, завдання, принципи, структурні й змістові компоненти, етапи, педагогічні умови, форми методи, інноваційні технології) Їхня єдність, взаємоузгодженість й взаємодія, за прогнозом авторки, має забезпечити підвищення рівня сформованості культури україноспіву у здобувачів мистецької освіти, які володіють комплексом спеціальних знань, вмінь та навичок різностильових виконавських манер, вмотивовані на подальшу концертно-педагогічну та просвітницько-дослідницьку діяльність по збереженню та примноженню національної пісенної спадщини України.

Саме остання теза щодо забезпечення підвищення рівня сформованості культури україноспіву у здобувачів мистецької освіти через запропоновану організаційно-методичну систему, стала предметом дослідно-експериментальної роботи дисертантки у рамках четвертого розділу. Реалізація експериментальної роботи здійснювалася згідно виокремлених дисертанткою етапів: підготовчого, констатувального, формувального та контрольного. Кожен з етапів мав свою мету, завдання та робочий інструментарій їхнього здійснення. Так, під час аналізу стану сформованості культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти (4.1.), авторка послідовно подає логіку емпіричного етапу дослідження, розпочинаючи з мети, завдань й вибору баз експерименту, конкретизує кількість

учасників експерименту, що відповідає вимогам до валідності початкового етапу дослідження. Аналіз стану кожного компоненту досліджуваної якості здійснювався згідно визначено у підрозділі 3.3., критеріально-показникової бази, що дозволило узагальнити отримані результати (табл. 4.6) щодо загального стану сформованості культури україноспіву в експериментальних групах.

Упровадження організаційно-методичної системи формування культури україноспіву експериментальної роботи (4.2.) вирізняється комплексністю й глибиною організації формувального експерименту, чітким структуруванням наступних етапів експерименту, згідно розробленої моделі організаційно-методичної системи як цілісної освітньої конструкції. Заслугове на схвалення інноваційність у застосованих методах і засобах навчання, ефективність реалізації педагогічного впливу через цифрові платформи, посилена увага до самоорганізації здобувача через самонавчання, ауторефлексію й творчого зростання, що є критично важливими для підготовки вчителя-музиканта.

Розкриваючи у підрозділі 4.3. специфіку застосування власних інноваційних технологій і методів формування культури україноспіву у класі вокалу («Пісенний кошик», «Пісенний календар» та «Мапа україноспіву» тощо), з метою підвищення рівня культури україноспіву студентів-музикантів через залучення їх до національної пісенної спадщини та поєднання традиційних і новітніх підходів, Р. Лоцман визначає конкретні вимоги, передумови та умови, які необхідно створити у навчальному процесі до кожної з них. Заслугове на схвалення повний опис кожної такої умови із визначенням того, на якому етапі навчально-виховного процесу вона реалізується (вступному, основному чи підсумково-контрольному), а також наведені змістові способи, методи і технології її реалізації у межах системи, запропонованої дослідницею.

Результати проведеної дослідно-експериментальної роботи з формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти (4.4.) засвідчили позитивні результати проведеного дослідження. Порівняння результатів сформованості компонентів культури україноспіву здобувачів освіти в експериментальних групах дало можливість виявити значну динаміку позитивних змін за усіма рівнями.

Кількісний та якісний аналіз результатів експериментальних та контрольних груп підтвердив ефективність організаційно-методичної системи формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти, що сприяло: підвищенню рівня сформованості мотивацій та ціннісних орієнтацій до оволодіння культурою україноспіву, обізнаності з теорії та практики культури україноспіву, здатності до ефективно виконавсько-педагогічної діяльності, зростанню творчої спрямованості особистості на опанування культурою україноспіву, активізації комунікативності та синергії виконавсько-педагогічної діяльності здобувачів вищої мистецької освіти.

Значущість отриманих підтверджено представленою науковою новизною й практичною значущістю здійсненого дослідження, котрі за низкою ознак дають підстави кваліфікувати його як таке, що привносить нове розв'язання досліджуваної проблеми у вітчизняному мистецькому просторі ЗВО.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше:

- науково обґрунтовано авторське поняття «україноспів», як втілення тисячолітнього співочого досвіду українського народу на основі синергії фольклорної традиції, академічної вокальної школи та естрадного виконавства в сучасному науково-педагогічному, освітньому та сценічному просторі;

- обґрунтовано мистецький феномен «культура україноспіву», як цілісну оригінальну систему вокального мистецтва, що постійно розвивається у різних традиційних та інноваційних стилістичних напрямках і формах, представлена інформаційно-змістовою, ціннісно-виховною та виконавсько-презентаційною функціональністю, комплексом жанрово-видових та виражальних засобів народного, академічного та естрадного вокального мистецтва;

- здійснено класифікацію україноспіву та подано порівняльну характеристику народної, академічної, естрадної та синтезованих стилів вокальної культури сучасності;

- сформульовано концептуальні положення системи формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти, що полягають в: національній спрямованості мистецької освіти; філософсько-гуманістичних підходах до навчання культури україноспіву; синергії трьох стилів україноспіву; системності та поетапності навчання; акмеологічних та аксіологічних напрямках творчого розвитку носія культури україноспіву; праксеологічних перспективах україноспіву як складової фахової підготовки здобувачів вищої мистецької освіти.

- визначено критерії, показники та рівні сформованості культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти;

- розкрито тенденції розвитку культури україноспіву на основі узагальнення досвіду мистецьких закладів України та зарубіжжя (актуалізація національно-патріотичної роботи; створення нових культурних продуктів різних стилів україноспіву; фестивально-просвітницький рух та реалізація співочих проєктів і талант-шоу; міжнародна промоція україноспіву; відродження традиційного україноспіву; інтерпретація фольклору в естрадному виконавстві; онлайн-архівування музичних матеріалів; розробка інноваційних технологій навчання україноспіву; розвиток менеджменту етнокультурного продукту; народження нової хвилі масового україноспіву; активний розвиток наукової школи україноспіву тощо);

- обґрунтовано структуру навчання україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти, результатом якої є продуктивність та ефективність фахової підготовки і майбутньої музично-педагогічної діяльності вчителя-просвітителя та носія-хранителя культури україноспіву;

- висвітлено методологічні підходи до процесу формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти – когнітивно-комунікаційний, світоглядно-аксіологічний, практико-методологічний, міждисциплінарний, етнопедагогічний;

- розроблено навчально-методичну систему формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти, визначено педагогічні умови, послідовність і зміст етапів навчання україноспіву.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці та апробації навчально-методичної системи формування культури україноспіву здобувачів

вищої мистецької освіти. За результатами дослідження автором розроблено та впроваджено навчально-методичний комплекс, що представлений програмою онлайн-спецкурсу «Саморозвиток співака за методом «пісенного щоденника», мобільним додатком «Україноспів-онлайн», інтернет-сайтом «Україноспів», авторським виданням «Гаємниці україноспіву», репертуарними збірками «Вибрані твори Ірини Кириліної», «Вінок з барвінку», науково-методичними, аудіовізуальними та друкованими матеріалами ініційованих та реалізованих автором культурно-просвітницьких проєктів «Пісенна казка», «Переможемо з піснею!», «Живі мелодії села», «Дитяча філармонія «Диво UA», «Музей живої пісні», «Збережи мову і культуру своєї бабусі» тощо.

Основні положення проведеного дослідження можуть бути використані педагогами ЗВО для розробки стандартів підготовки здобувачів мистецьких спеціальностей, навчальних і робочих програм з методики навчання музики та постановки голосу, у плануванні самостійної, індивідуальної роботи здобувачів освіти в коледжах, університетах, музичних академіях; в удосконаленні галузевих стандартів вищої освіти; реформуванні нової української школи з метою введення предмету «україноспів» у систему загальної та середньої освіти; для розроблення навчально-методичних комплексів із музичних дисциплін; аспірантами та магістрантами при написанні наукових робіт.

Дотриманні в роботі принципи академічної доброчесності. Використані в дисертації ідеї інших авторів мають відповідні посилання і використані для підкріплення результатів здобувача.

Загалом позитивно оцінюючи теоретичне та практичне значення результатів проведеного дослідження, маємо відзначити певні дискусійні моменти та висловити деякі зауваження:

1. Аналізуючи україноспів як соціокультурне явище та компонент мистецької освіти (1.1.), варто було б зосередитися на термінологічному аспекті підрозділу. Зокрема, доцільно було б розмежувати поняття «україноспів» «українська пісенна культура», «вокальна народна традиція» тощо й уникаючи надмірної описовості, зосередитися на їх аналітичному викладі.

2. Абсолютно підтримуючи позицію дисертантки щодо вибору українознавчо-просвітницького підходу як теоретичного концепту формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти (п.2.2.), вважаємо, що було б доречно більш широко представити його порівняльне зіставлення з іншими науковими підходами, застосовуваними у роботі. Задля виявлення їх взаємодії або розмежування функцій саме у контексті вокальної підготовки. Це надало б підрозділу більшої глибини й дозволило б чіткіше визначити методологічні переваги обраної авторкою дослідницької парадигми.

3. Не викликає сумніву логіка побудови здобувачкою структури методичної моделі культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти (3.1.), проте вважаємо, що її графічна візуалізація (схема, блок-схема або таблиця) сприяла б більш глибокому розумінню й сприйняттю її обсягів, взаємозв'язків та ієрархії компонентів.

4. В описанні методів, форм та засобів організації процесу формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти (3.2.), бажано

уточнити застосовуваний поняттєвий апарат задля уникнення питань щодо термінологічної нечіткості (наприклад, мультимедійна презентація подається не як візуальний засіб, а як метод тощо).

5. Заслуговує на схвалення запропонована авторкою організаційно-методична система формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти (3.4.), коректно представлена на рис.3.4. (с. 356). Проте потребує доопрацювання її текстуальний опис, котрий перевантажений досить складною термінологією, подекуди без достатнього роз'яснення. (Наприклад, такі поняття як «інтегративно-дискурсивний формат» або «рефлексивно-реактивна дія україноспіву», які не мають чіткого емпіричного тлумачення, що може ускладнити їх інтерпретацію навіть фахівцям).

Підсумовуючи зазначимо, що дисертаційне дослідження Лоцман Руслани Олександрівни на тему: «Теорія і практика формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти», подане до попереднього розгляду на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти, в цілому є завершеним, самостійним дослідженням, результати якого характеризуються науковою новизною та практичною значущістю. Робота відповідає вимогам щодо докторських дисертацій згідно пп. 7-9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», № 1197 від 17.11.2021 р. й може бути рекомендовано до розгляду у спеціалізованій вченій раді за умови врахування поданих зауважень.

Стратан-Артишкова Тетяна Борисівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри мистецької освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Дисертаційне дослідження присвячене висвітленню проблеми формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти.

Тема дисертаційного дослідження Р. О. Лоцман, безперечно, є актуальною. Сьогодні питання національної культури набуває особливого значення. Історико-політичні, соціально-економічні зміни в житті нашої країни актуалізують проблему духовно-творчої особистості майбутнього фахівця мистецтва, здатного зберігати й примножувати національну музичну культуру, виховувати підростаюче покоління, учнівську та студентську молодь засобами української музично-пісенної культури, впроваджувати в освітній процес новітні технології, підходи, інноваційні форми та методи, що ґрунтуються на застосуванні фольклорної спадщини й сприяють формуванню культури українського співу майбутнього вчителя музичного мистецтва. Відтак, актуальність виконаного Р. О. Лоцман наукового дослідження не викликає сумніву.

Важливість й актуальність досліджуваної проблеми підкреслюється виявленим авторкою суперечностей між: запитом суспільства до націоналізації і модернізації мистецької освіти та недостатністю методичної розробки проблеми вокального навчання на українознавчому підґрунті з урахуванням інноваційних технологій; сучасними тенденціями розвитку вокального мистецтва, що вимагають універсальності від педагога-співака, вчителя музичного мистецтва та відсутністю навчальних програм і підручників з вивчення особливостей різностильового україноспіву; втратою зв'язку між поколіннями носіїв культури

україноспіву та необхідністю пошуку дієвих навчально-виховних ресурсів мистецької освіти для виховання національної свідомості молоді на основі опанування народної, класичної, естрадної пісенної спадщини України; високим виховним потенціалом культури україноспіву та недостатністю його застосування в освітньому просторі через заміну предметів «музика» та «музичне мистецтво» інтегрованим курсом «мистецтво» в закладах середньої освіти, скорочення годин з постановки голосу в закладах вищої освіти, відсутністю необхідної кількості онлайн-курсів з опанування культури україноспіву в умовах дистанційного навчання.

У першому розділі дисертації «Теоретико-методологічні основи формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти» розкривається сутність авторського неологізму «україноспів» як соціокультурного явища та компонента мистецької освіти; подається характеристика українського співу в соціокультурному просторі різних історичних періодів (від найдавніших часів до сучасності), акцентується увага на взаємодії й синергетиці в україноспіві як соціального, національного явища та мистецько-освітнього компонента, народного, академічного та естрадного виконавства.

Визначено основні функції україноспіву в соціокультурному та освітньому просторі: супроводжувальна, комунікаційно-інформаційна, просвітницько-виховна, фольклорно-відтворювальна, арт-терапевтична, волонтерсько-забезпечувальна, міжнародно-презентаційна, регулятивна, ціннісно-розвивальна, гносеологічна, комунікативна, людинотворча та націєтворча.

Культура україноспіву структурно представлена як цілісна оригінальна система, що містить комплекс таких складників: інформаційно-змістовий (знання історії вокального мистецтва України, стилістики різних жанрів музики та виконавських манер), ціннісно-виховний (зацікавленість до пізнання національних пісенних традицій та розуміння їх значущості у мистецькій освіті), виконавсько-презентаційний (здатність до яскравого художньо-образного відтворення різних стилів україноспіву).

Феномен «культура україноспіву» здобувача вищої мистецької освіти визначається дослідницею як особистісно-професійне утворення, сутністю якого є здатність до репрезентації багатожанрового вокального репертуару в різній виконавській стилістиці – від автентичного співу до класики та естради (с. 101).

Ретроспективний огляд процесу розвитку і становлення культури україноспіву здійснено на основі наукових підходів: когнітивно-комунікаційний, світоглядно-аксіологічний, практико-методологічний; міждисциплінарний; етнопедagogічний.

У другому розділі дисертації «Концептуальні основи формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти» представлена концепція дослідження, яка ґрунтується на ідеї підвищення рівня ефективності процесу фахової підготовки здобувачів вищої мистецької освіти через впровадження авторської навчально-методичної системи формування культури україноспіву. При цьому, українознавчо-просвітницька парадигма передбачає осмислення триєдиної природи української співочої школи («тризуб україноспіву»), як синергетики народного, академічного та естрадного виконавських стилів, що

пронизані національною основою – україномовним пісенним репертуаром та поглибленим вивченням традиційного мистецтва. В основу парадигми покладено положення щодо соціального запиту на фахівців музичного мистецтва як «носіїв-хранителів» та «вчителів-просвітителів» культури україноспіву, які водночас є її записувачами, дослідниками, презентаторами та популяризаторами з метою збереження й примноження пісенної спадщини народу та налагодження комунікації між поколіннями носіїв.

У третьому розділі дисертації представлено компонентну структуру та модель формування культури україноспіву; форми, засоби, специфічні методи та прийоми навчання різностильового україноспіву; запропоновано навчально-методичну систему формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти.

Результати експериментальної роботи, викладено у IV розділі дисертації.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що: вперше науково обґрунтовано авторське поняття «україноспів», як втілення тисячолітнього співочого досвіду українського народу на основі синергії фольклорної традиції, академічної вокальної школи та естрадного виконавства в сучасному науково-педагогічному, освітньому та сценічному просторі; обґрунтовано мистецький феномен «культура україноспіву», як цілісну оригінальну систему вокального мистецтва, що постійно розвивається у різних традиційних та інноваційних стилістичних напрямках і формах, представлена інформаційно-змістовою, ціннісно-виховною та виконавсько-презентаційною функціональністю, комплексом жанрово-видових та виражальних засобів народного, академічного та естрадного вокального мистецтва; здійснено класифікацію україноспіву та подано порівняльну характеристику народної, академічної, естрадної та синтезованих стилів вокальної культури сучасності; сформульовано концептуальні положення системи формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти, що полягають в: національній спрямованості мистецької освіти; філософсько-гуманістичних підходах до навчання культури україноспіву; синергії трьох стилів україноспіву; системності та поетапності навчання; акмеологічних та аксіологічних напрямках творчого розвитку носія культури україноспіву; праксеологічних перспективах україноспіву як складової фахової підготовки здобувачів вищої мистецької освіти; визначено критерії, показники та рівні сформованості культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти; розкрито тенденції розвитку культури україноспіву на основі узагальнення досвіду мистецьких закладів України та зарубіжжя (актуалізація національно-патріотичної роботи; створення нових культурних продуктів різних стилів україноспіву; фестивально-просвітницький рух та реалізація співочих проєктів і талант-шоу; міжнародна промоція україноспіву; відродження традиційного україноспіву; інтерпретація фольклору в естрадному виконавстві; онлайн-архівування музичних матеріалів; розробка інноваційних технологій навчання україноспіву; розвиток менеджменту етнокультурного продукту; народження нової хвилі масового україноспіву; активний розвиток наукової школи україноспіву тощо); обґрунтовано структуру навчання україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти, результатом якої є

продуктивність та ефективність фахової підготовки і майбутньої музично-педагогічної діяльності вчителя-просвітителя та носія-хранителя культури україноспіву; висвітлено методологічні підходи до процесу формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти – когнітивно-комунікаційний, світоглядно-аксіологічний, практико-методологічний, міждисциплінарний, етнопедагогічний; розроблено навчально-методичну систему формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти, визначено педагогічні умови, послідовність і зміст етапів навчання україноспіву; уточнено: змістові характеристики дефініцій «культура», «мистецька освіта», «спів», «вокальна культура», «здобувачі освіти», «вокальна підготовка», «освітня парадигма», «інноваційна технологія»; удосконалено: сутність та зміст вокальної підготовки здобувачів вищої мистецької освіти; методологічні підходи до навчання народного, академічного та естрадного співу.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці та апробації організаційно-методичної системи формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти. За результатами дослідження автором розроблено та впроваджено навчально-методичний комплекс, що представлений програмою онлайн-спецкурсу «Саморозвиток співака за методом «пісенного щоденника», мобільним додатком «україноспів-онлайн», інтернет-сайтом «Україноспів», науково-популярним та мультимедійним виданням «Таємниці україноспіву», репертуарними збірками «Вибрані твори Ірини Кириліної», «Вінок з барвінку», «Тріо «Золоті ключі», «Живі мелодії села», науково-методичними, аудіовізуальними та друкованими матеріалами ініційованих та реалізованих автором культурно-просвітницьких проєктів «Пісенна казка», «Переможемо з піснею!», «Дитяча філармонія «Диво UA», «Музей живої пісні», «Збережи мову і культуру своєї бабусі» тощо. Матеріали дисертаційної роботи можуть бути використані педагогами мистецьких шкіл, викладачами закладів вищої освіти для розробки стандартів підготовки студентів мистецьких спеціальностей, навчальних і робочих програм з методики навчання музики та постановки голосу, у плануванні самостійної, індивідуальної роботи здобувачів освіти в коледжах, університетах, музичних академіях; в удосконаленні галузевих стандартів вищої освіти; реформуванні нової української школи з метою введення предмету «україноспів» у систему початкової та середньої освіти, міжнародних українських шкіл; для розроблення навчально-методичних комплексів із музичних дисциплін; аспірантами та магістрантами при написанні наукових робіт.

Результати дисертаційної роботи висвітлено в 57 наукових працях (48 – одноосібних): 22 відображають основні результати дослідження (з них 16 статей у наукових виданнях, внесених до Переліку наукових фахових видань України, 5 статей в наукових виданнях, що входять до баз Scopus та Web of Science Core Collection, 1 розділ монографії); 34 публікації, які додатково відображають наукові результати докторської дисертації: 7 навчально-методичних видань, 19 публікацій у збірниках матеріалів конференцій; 5 статей в інших виданнях; 3 авторські збірки, а також додаткові аудіовізуальні матеріали на тему дослідження.

На основі аналізу змісту публікацій Р. О. Лоцман можна констатувати, що наукові положення та висновки які було отримано в результаті проведеної роботи, у друкованих працях викладено достатньо повно.

Аналіз рукопису дисертації Р. О. Лоцман дають змогу дійти висновку про наукову достовірність викладених автором результатів. Дотриманні в роботі принципи академічної доброчесності. Використані в дисертації ідеї інших авторів мають відповідні посилання і використані для підкріплення результатів здобувача.

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, його актуальність, новизну, теоретичне та практичне значення, вважаємо за необхідне та доцільне висловити такі зауваження та побажання:

1. Розділ 1.1. стор. 87. Виокремлено основні функції україноспіву в соціокультурному та освітньому просторах: супроводжувальна, комунікаційно-інформаційна, просвітницько-виховна, фольклорно-відтворювальна, арт-терапевтична, волонтерсько-забезпечувальна, міжнародно-презентаційна, регулятивна, ціннісно-розвивальна, гносеологічна, комунікативна, людинотворча та націєтворча. Вважаємо, що визначені функції мають бути більш глибоко розкриті та схарактеризовані, зокрема, комунікативна, арт-терапевтична, людинотворча та доцільно подати (оформити) їх у таблиці.

2. Розділ 2.4. Вважаємо, що здійснений авторкою аналіз наукових досліджень сучасних науковців в галузі вокальної підготовки майбутніх фахівців музичного мистецтва має бути більш ґрунтовним. Рекомендуємо ознайомитись із висновками наукових досліджень провідних викладачів інших вищих навчальних закладів України, зокрема, М. Клепар, Н. Гунько, Л. Дерев'янка, І. Назаренко, І. Шевченко та ін., що сприяло б більш глибокому розкриттю особливостей вокальної підготовки майбутніх фахівців і значно вдосконалило б цей розділ.

3. У розділі 3.3. «Критеріально-показникова характеристика рівнів сформованості культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти» потребує більш ширшого обґрунтування критеріїв, (охоплює декілька сторінок (4 сторінки, с. 343-346)), а тому цей підрозділ слід доопрацювати! Або можна перенести та приєднати до підрозділу 3.1. (Компонентна структура) або до підрозділу 4.1. (Аналіз стану сформованості культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти).

4. У розділі 1.2. (стор. 95.) культура україноспіву розглядається авторкою дисертації як підсистема світового вокального мистецтва, як особлива галузь народної культури, утворена завдяки єдності різних форм вокально-виконавської діяльності: художнього сприйняття, художнього мислення, творчості, емоційного вираження, вокального мислення тощо. Вважаємо, що робота виграла би, якщо вказати й інші важливі форми вокально-виконавської діяльності (інтерпретація, сценічно-виконавська репрезентація, оцінка та ін.), схарактеризувати їх та оформити у таблиці.

5. У дисертації, на нашу думку, необхідно більш обґрунтовано представити термінологічно-поняттєвий апарат дослідження, послідовно вибудувати й схарактеризувати ключові поняття («освіта», «мистецька освіта», «культура»,

«спів», «вокал», «підготовка», «вокальна підготовка», «культура співу», «культура україноспіву» тощо).

6. Розділ 1.4. На нашу думку, концепцію дослідження, стрижнем й основою якої є авторська «освітня парадигма культури україноспіву», дисертантці слід представити більш обґрунтовано, яскраво й переконливо. Погоджуємось, що в контексті гуманістичної та культурологічної парадигми такий авторський методологічний підхід є дієвим і логічним, але впровадження автором «освітньої парадигми культури україноспіву» потребує, на нашу думку, потребує більш глибокого розкриття й обґрунтування.

7. У формувальній роботі дослідниці слід акцентувати увагу на визначених педагогічних умовах, які були створені й ефективно вплинули на формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти через упровадження авторських інноваційних технологій.

8. Список наукових праць дослідниці та список наукових джерел до кожного розділу потрібно оформити відповідно вимогам щодо докторських дисертацій.

Дисертаційну роботу Лоцман Руслани Олександрівни «Теорія і практика формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти» слід вважати завершеним, самостійно виконаним дослідженням і таким, що може бути рекомендованим до розгляду у спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Філоненко Оксана Володимирівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Актуальність роботи не викликає сумнівів, адже освітня галузь сучасної України постає перед викликом беззаперечної модернізації та націоналізації мистецької освіти, важливим компонентом якої є українська пісенна культура. Осмислення актуальності застосування фольклорної спадщини в освітньому просторі набуває все більшого значення у зв'язку з відходженням цілої плеяди носіїв традиційного виконавства, на зміну яким має прийти нова генерація співаків-педагогів, здатних виховувати національно свідому та духовно розвинену українську молодь.

Аналіз тесту дисертації, а також праць здобувача, опублікованих за її темою, засвідчує, що основні концептуальні положення дослідження викладено змістовно й послідовно, з дотриманням чинних вимог щодо їх обґрунтування. Дисертаційна робота характеризується єдністю змісту, який відповідає поставленій меті. Текст дисертації оформлено згідно чинних вимог МОН України.

У дослідженні висвітлено проблему формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти, здійснено її теоретичне узагальнення та проаналізовано концептуальні підходи до вокального навчання в різних виконавських манерах. Введено в науковий обіг та класифіковано авторське поняття «україноспів», що відзначається синергією народного, академічного та естрадного стилів, а також визначено змістове наповнення феномена «культура україноспіву».

У дисертації запропоновано новий підхід до вдосконалення професійної підготовки здобувачів вищої мистецької освіти; обґрунтовано концептуальні основи, педагогічні умови (організація та функціонування лабораторії україноспіву; систематична та послідовна робота з формування культури україноспіву на основі впровадження традиційних та інноваційних методів навчання; спонукання до активної виконавсько-педагогічної та науково-дослідницької практики; опираючись на українознавчо-просвітницький підхід до навчання україноспіву; організація інноваційного освітнього простору-світлиці та доброзичливої атмосфери навчання) та принципи формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти (культуровідповідності, синергетики, зорієнтованості на українську традицію, індивідуалізації, інноваційності та варіативності, науково-дослідницького пошуку); розроблено авторську організаційно-методичну систему формування культури україноспіву (концептуальний, змістово-організаційний та результативно-аналітичний блоки); запропоновано українознавчо-просвітницький підхід, інноваційні технології і методи навчання україноспіву («пісенний щоденник», «пісенний календар», «світочі україноспіву», «оспівана книжка», «співочі курси», «онлайн-музей української пісні», «мапа україноспіву», «пісенний кошик», технології відтворення мовно-музичних діалектів, мобільного навчання, соціальної активності та проектної діяльності, фестивально-конкурсної взаємодії, мобільний додаток «україноспів-онлайн», «всесвіт україноспіву» та ін.); експериментально перевірено результативність та ефективність організаційно-методичної системи формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти.

Ознайомлення з текстом дисертації дає всі підстави розглядати її як цілісне й завершене дослідження, яке має наукову новизну, теоретичне і практичне значення.

Наукова новизна й теоретичне значення одержаних результатів полягає в тому, що *вперше*:

- здійснено системний аналіз теоретичної та практичної вокальної підготовки здобувачів вищої мистецької освіти та введено в науковий обіг авторське поняття «україноспів», що відображає мистецько-педагогічний досвід українського народу в синергії фольклорного, академічного та естрадного виконавства;

- обґрунтовано мистецький феномен «культура україноспіву», що визначається як професійна виконавсько-методична якість здобувача вищої мистецької освіти і забезпечує осмислення співочої традиції України та оволодіння стилістикою різних вокальних технік – народної, академічної та естрадної, а також сформованість особистості співака-хранителя та учителя-просвітителя культури україноспіву;

- здійснено класифікацію україноспіву та подано порівняльну характеристику народного, академічного, естрадного та синтезованих вокально-виконавських стилів;

- розроблено та обґрунтовано організаційно-методичну систему формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти, на основі авторського українознавчо-просвітницького підходу;

- розкрито тенденції розвитку та провідні функції культури україноспіву на основі узагальнення досвіду мистецьких закладів України та зарубіжжя.

Уточнено: змістові характеристики дефініцій «культура», «мистецька освіта», «спів», «вокальна культура», «здобувачі вищої мистецької освіти».

Удосконалено: сутність та зміст вокальної підготовки здобувачів вищої мистецької освіти; методологічні підходи до навчання народного, академічного та естрадного співу.

Набули подальшого розвитку: ідеї застосування інноваційних технологій у вокальній підготовці здобувачів вищої мистецької освіти; науково-теоретичні підходи до професійної підготовки здобувачів вищої мистецької освіти, що ґрунтуються на українознавчій основі; методики вокального навчання у різних виконавських манерах та визначення специфічних рис народного, академічного і естрадного україноспіву; педагогічний аспект національної пісенної спадщини; методичні підходи до впровадження в педагогічну практику онлайн-курсів із вокалу в умовах дистанційного навчання.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці та апробації організаційно-методичної системи формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти. За результатами дослідження автором розроблено та впроваджено навчально-методичний комплекс, що представлений програмою онлайн-спецкурсу «Саморозвиток співака за методом «пісенного щоденника», мобільним додатком «україноспів-онлайн», інтернет-сайтом «Україноспів», науково-популярним та мультимедійним виданням «Таємниці україноспіву», репертуарними збірками «Вибрані твори Ірини Кириліної», «Вінок з барвінку», «Тріо «Золоті ключі», «Живі мелодії села», науково-методичними, аудіовізуальними та друкованими матеріалами ініційованих та реалізованих автором культурно-просвітницьких проектів «Пісенна казка», «Переможемо з піснею!», «Дитяча філармонія «Диво UA», «Музей живої пісні», «Збережи мову і культуру своєї бабусі» тощо. Матеріали дисертаційної роботи можуть бути використані педагогами мистецьких шкіл, викладачами закладів вищої освіти для розробки стандартів підготовки студентів мистецьких спеціальностей, навчальних і робочих програм з методики навчання музики та постановки голосу, у плануванні самостійної, індивідуальної роботи здобувачів освіти в коледжах, університетах, музичних академіях; в удосконаленні галузевих стандартів вищої освіти; реформуванні нової української школи з метою введення предмету «україноспів» у систему початкової та середньої освіти, міжнародних українських шкіл; для розроблення навчально-методичних комплексів із музичних дисциплін; аспірантами та магістрантами при написанні наукових робіт.

Вагомими, що відповідають сучасним вимогам, є впровадження та апробація результатів дисертаційного дослідження. Результати дослідження достатньо широко обґрунтовано і впроваджено в освітрянську практику різних регіонів України; результати роботи пройшли належну апробацію на міжнародних науково-практичних конференціях.

Основні наукові результати дослідження опубліковано в 47 наукових працях, серед них: колективні монографії – 2 (з них 1 – українсько-польська, 1 – україно-німецька), 8 навчально-методичних видань, 21 публікація у наукових

фахових виданнях з педагогіки (5 із яких внесено до міжнародних науково-метричних баз, 5 – у міжнародних виданнях), 15 публікацій у збірниках матеріалів конференцій; 12 праць, що додатково відображають результати дисертації (з них 2 статті до упорядкованих збірників українських пісень, 1 наукова стаття, 10 науково-популярних статей щодо реалізації україно-канадського проєкту «Збережи мову і культуру своєї бабусі»).

У дисертації зазначено особистий внесок автора в працях, опублікованих у співавторстві.

На основі аналізу змісту публікацій Лоцман Р. О. можна констатувати, що наукові положення, висновки та рекомендації, які було отримано в результаті проведеної роботи, у друкованих працях викладено достатньо повно.

Дотриманні в роботі принципи академічної доброчесності. Використані в дисертації ідеї інших авторів мають відповідні посилання і використані для підкріплення результатів здобувача.

Зміст дисертаційної роботи відповідає предметній галузі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Водночас робота Лоцман Р. О. не позбавлена деяких неточностей, а також містить положення, які спонукають до дискусії. До них можна віднести такі:

1. У вступі, при обґрунтуванні концепції дослідження необхідно розкрити провідну ідею дослідження та на чому базується методологічний концепт, теоретичний концепт, методичний концепт.

2. При розгляді методів дослідження конкретизувати, які статистичні методи застосовувалися.

3. Вважаємо, що робота виграла б, якби більше уваги було приділено аналізу досвіду закладів вищої освіти України щодо підготовки здобувачів вищої мистецької освіти. Недостатньо, на нашу думку, приділено увагу змісту підготовки здобувачів вищої мистецької освіти до формування культури україноспіву в ЗВО Україні (аналізу навчальних планів, освітніх програм).

4. У роботі потребують уточнення та належного обґрунтування методологічні підходи до дослідження проблеми формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти, комплексне застосування визначених яких уможливило різновекторний аналіз проблеми дослідження і синтез його результатів у побудові концепції, теоретичних положень, розробці системи формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти та впровадженні її в реальний процес підготовки здобувачів вищої мистецької освіти.

5. Уточнення та більшого обґрунтування потребують педагогічні умови реалізації системи формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти. Так, у роботі на сс. 244-248 побіжно схарактеризовано 4 педагогічні умови (організація та функціонування лабораторії україноспіву; систематична та послідовна робота з формування культури україноспіву на основі впровадження традиційних та інноваційних методів навчання; спонукання до активної виконавсько-педагогічної та науково-дослідницької практики; опора на етнопедагогічний та особистісний підхід у навчанні культури україноспіву формування культури україноспіву, а в моделі зазначено 6 педагогічних умов. Як

зазначалося вище, доречно педагогічні умови формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти розглянути окремим параграфом.

6. Пропонуємо розділ IV. «Дослідно-експериментальна робота з формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти» назвати «Експериментальна перевірка ефективності системи формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти».

7. У роботі потрібно структурувати загальні висновки відповідно до поставлених завдань.

8. Необхідно список використаних джерел оформити згідно чинних вимог.

Висловлені зауваження і побажання не знижують теоретичної і практичної цінності виконаного дослідження.

Аналіз дисертаційної роботи та опублікованих праць дає підставу вважати дисертацію Лоцман Руслани Олександрівни «Теорія і практика формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти», подана на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти завершеним, цілісним і самостійним дослідженням, яке містить наукові положення та нові науково обґрунтовані результати, одержані здобувачем особисто, які мають практичну та теоретичну цінність та відповідає вимогам до такого роду дисертацій і може бути рекомендованим, за умови доопрацювання зауважень та побажань, до розгляду у спеціалізованій вченій раді.

В обговоренні результатів дисертації взяли участь:

Савченко Н. С., доктор педагогічних наук, професор дала позитивну оцінку дисертаційному дослідженню в цілому. Зазначила, що Лоцман Р. О. комплексно й всебічно висвітлила наукову проблему, яка до цього часу не була предметом спеціального вивчення. Робота характеризується логічно виваженою структурою, що охоплює окреслене коло дослідницьких завдань і відображає досягнення поставленої мети.

У роботі вперше здійснено системний аналіз теоретичної та практичної вокальної підготовки здобувачів вищої мистецької освіти та введено в науковий обіг авторське поняття «україноспів», що відображає мистецько-педагогічний досвід українського народу в синергії фольклорного, академічного та естрадного виконавства; обґрунтовано мистецький феномен «культура україноспіву», що визначається як професійна виконавсько-методична якість здобувача вищої мистецької освіти і забезпечує осмислення співочої традиції України та оволодіння стилістикою різних вокальних технік – народної, академічної та естрадної, а також сформованість особистості співака-хранителя та учителя-просвітителя культури україноспіву; здійснено класифікацію україноспіву та подано порівняльну характеристику народного, академічного, естрадного та синтезованих вокально-виконавських стилів; розроблено та обґрунтовано організаційно-методичну систему формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти, на основі авторського українознавчо-просвітницького підходу; розкрито тенденції розвитку та провідні функції культури україноспіву на основі узагальнення досвіду мистецьких закладів України та зарубіжжя.

Практична вагомість отриманих результатів дослідження полягає в розробці та апробації організаційно-методичної системи формування культури

україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти. За результатами дослідження автором розроблено та впроваджено навчально-методичний комплекс, що представлений програмою онлайн-спецкурсу «Саморозвиток співака за методом «пісенного щоденника», мобільним додатком «україноспів-онлайн», інтернет-сайтом «Україноспів», науково-популярним та мультимедійним виданням «Таємниці українспіву», репертуарними збірками «Вибрані твори Ірини Кириліної», «Вінок з барвінку», «Тріо «Золоті ключі», «Живі мелодії села», науково-методичними, аудіовізуальними та друкованими матеріалами ініційованих та реалізованих автором культурно-просвітницьких проєктів «Пісенна казка», «Переможемо з піснею!», «Дитяча філармонія «Диво UA», «Музей живої пісні», «Збережи мову і культуру своєї бабусі» тощо. Матеріали дисертаційної роботи можуть бути використані педагогами мистецьких шкіл, викладачами закладів вищої освіти для розробки стандартів підготовки студентів мистецьких спеціальностей, навчальних і робочих програм з методики навчання музики та постановки голосу, у плануванні самотійної, індивідуальної роботи здобувачів освіти в коледжах, університетах, музичних академіях; в удосконаленні галузевих стандартів вищої освіти; реформуванні нової української школи з метою введення предмету «україноспів» у систему початкової та середньої освіти, міжнародних українських шкіл; для розроблення навчально-методичних комплексів із музичних дисциплін; аспірантами та магістрантами при написанні наукових робіт.

Результати дисертаційної роботи висвітлено в 57 наукових працях (48 – одноосібних): 22 відображають основні результати дослідження (з них 16 статей у наукових виданнях, внесених до Переліку наукових фахових видань України, 5 статей в наукових виданнях, що входять до баз Scopus та Web of Science Core Collection, 1 розділ монографії); 34 публікації, які додатково відображають наукові результати докторської дисертації: 7 навчально-методичних видань, 19 публікацій у збірниках матеріалів конференцій; 5 статей в інших виданнях; 3 авторські збірки, а також додаткові аудіовізуальні матеріали на тему дослідження.

Робота відзначається творчим пошуком, аргументованістю положень, доказовістю, новими підходами в оцінці подій і феноменів.

Савченко Н. С. дійшла висновку, що дисертаційну роботу Лоцман Руслани Олександрівни «Теорія і практика формування культури українспіву здобувачів вищої мистецької освіти» слід вважати завершеним, самостійно виконаним дослідженням і таким, що може бути рекомендованим до розгляду у спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Окольніча Т. В., доктор педагогічних наук, професор вказала, що у роботі чітко сформульовано позиції, що обумовили вибір теми.

Дисертація відзначається логікою побудови наукового апарату: чітко сформульована мета, завдання дослідження, об'єкт, предмет, наукова новизна роботи.

У дисертації запропоновано новий підхід до вдосконалення професійної підготовки здобувачів вищої мистецької освіти; обґрунтовано концептуальні

основи, педагогічні умови (організація та функціонування лабораторії україноспіву; систематична та послідовна робота з формування культури україноспіву на основі впровадження традиційних та інноваційних методів навчання; спонукання до активної виконавсько-педагогічної та науково-дослідницької практики; опирання на українознавчо-просвітницький підхід до навчання україноспіву; організація інноваційного освітнього простору-світлиці та доброзичливої атмосфери навчання) та принципи формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти (культуровідповідності, синергетики, зорієнтованості на українську традицію, індивідуалізації, інноваційності та варіативності, науково-дослідницького пошуку); розроблено авторську організаційно-методичну систему формування культури україноспіву (концептуальний, змістово-організаційний та результативно-аналітичний блоки); запропоновано українознавчо-просвітницький підхід, інноваційні технології і методи навчання україноспіву («пісенний щоденник», «пісенний календар», «світочі україноспіву», «оспівана книжка», «співочі курси», «онлайн-музей української пісні», «мапа україноспіву», «пісенний кошик», технології відтворення мовно-музичних діалектів, мобільного навчання, соціальної активності та проектної діяльності, фестивально-конкурсної взаємодії, мобільний додаток «україноспів-онлайн», «всесвіт україноспіву» та ін.); експериментально перевірено результативність та ефективність організаційно-методичної системи формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти.

Вважаю, що дисертаційне дослідження Лоцман Р. О. «Теорія і практика формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти» цілком відповідає вимогам, що висуваються до робіт такого типу, і може бути подане до розгляду у спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Дубінка М. М., доктор педагогічних наук, доцент наголосив на актуальності та значущості порушеної проблеми, на недостатній розробці й науковому обґрунтуванні цієї проблеми в теорії і практиці, на науковій новизні дослідження. Лоцман Р. О. порушує актуальну і соціально значущу проблему формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти в університетах України. Актуалізує тему дослідження недостатність вивчення історії вокального мистецтва в триєдності народного, академічного та естрадного стилів, а також недослідженість у необхідній мірі проблеми зв'язку україноспіву в його історичному контексті зі світовими тенденціями розвитку вокальної культури.

У дисертації чітко сформульовано понятійний апарат дослідження. Відповідно до об'єкта і предмета визначено мету, у логічному взаємозв'язку з ними висунуті завдання, які надалі підтверджені результатами дисертаційного дослідження. У роботі рельєфно представлено ступінь і основні напрями наукової розробки досліджуваної проблеми. Реалізація авторського наукового пошуку відображена і в науковій новизні, яка є і беззаперечною, і очевидною.

Представлені в дисертації Лоцман Р. О. авторські наукові положення, результати експериментального дослідження, сформульовані висновки, а також їх

наукова і практична значущість для розвитку теорії і методики професійної освіти дають підстави стверджувати про високий ступінь підготовки наукової праці.

Показовим є й те, що зміст дисертації оприлюднено висвітлено в 57 наукових працях (48 – одноосібних): 22 відображають основні результати дослідження (з них 16 статей у наукових виданнях, внесених до Переліку наукових фахових видань України, 5 статей в наукових виданнях, що входять до баз Scopus та Web of Science Core Collection, 1 розділ монографії); 34 публікації, які додатково відображають наукові результати докторської дисертації: 7 навчально-методичних видань, 19 публікацій у збірниках матеріалів конференцій; 5 статей в інших виданнях; 3 авторські збірки, а також додаткові аудіовізуальні матеріали на тему дослідження.

Результати проведеного дослідження дають підставу вважати, що концепція дослідження плідна, визначені завдання реалізовано, мета досягнута.

Дубінка М. М. підтримав рецензентів і зазначив, що дисертаційна робота Лоцман Р. О. є оригінальним, самостійним, завершеним дослідженням, яке має наукову цінність та практичну значущість, і може бути рекомендована до розгляду у спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Бабенко Т. В., кандидат педагогічних наук, доцент зазначила, що серед тенденцій розвитку сучасної вищої педагогічної освіти – перетворення педагогічних університетів на класичні, що вимагає оновлення навчальних програм та створення відповідних спеціалізацій, які б забезпечували багатогранну підготовку здобувачів освіти, зокрема, мистецької. Проблема зникнення з шкільної програми предметів «музика» та «музичне мистецтво» та їх заміна на інтегрований курс «мистецтво» вплинула на рівень знання здобувачами освіти своєї національної музичної спадщини.

Дисертаційна праця Р. О. Лоцман передбачає теоретичне обґрунтування, розробку та експериментальну перевірку організаційно-методичної системи формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти. Поставлену мету авторка роботи досягала шляхом вирішення чітко визначених наукових завдань.

Аналіз тексту дисертації дисертантки та змісту публікацій дають змогу дійти висновку про наукову достовірність викладених автором результатів. Дисертанткою опрацьовано значний масив наукових джерел (595 найменувань, з них 25 – іноземними мовами), а це, своєю чергою, дало змогу Руслані Олександрівні сформулювати власне бачення досліджуваної проблеми.

Обґрунтованість наукових положень, висновків до розділів, загальних висновків, сформульованих у дисертації, забезпечується належною теоретико-методологічною базою, ґрунтовним вивченням і критичним аналізом наукових праць, і загалом не викликає сумніву.

Бабенко Т. В. дійшла висновку, що дисертаційну роботу Лоцман Р. О. «Теорія і практика формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти» слід вважати завершеним, самостійно виконаним дослідженням і таким, що може бути рекомендованим до розгляду в спеціалізованій вченій раді на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних

наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Доктор педагогічних наук, професор Філоненко О. В.: підсумовуючи обговорення дисертаційного дослідження Лоцман Р. О. зазначила, що поступила пропозиція:

1. Рекомендувати дисертаційне дослідження Лоцман Руслани Олександрівни «Теорія і практика формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти» до розгляду у спеціалізованій вченій раді на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

2. Затвердити розгорнутий висновок кафедри педагогіки та спеціальної освіти щодо докторської дисертації Лоцман Руслани Олександрівни (додається).

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Лоцман Руслани Олександрівни «Теорія і практика формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти», подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність дослідження. Глобалізаційні процеси та історичні події попередніх десятиліть актуалізують потребу ідентифікації української державності, утвердження та примноження національної культури, важливою складовою якої є україноспів. Уніфікація світового вокального мистецтва, занепад фольклорних традицій, відходження плеяди світочів української сцени та автентичних виконавців, а також недостатнє використання потенціалу найбільшої у світі і визнаною ЮНЕСКО народнопісенної фонотеки (понад 15 тисяч зразків) свідчать про необхідність трансформації вітчизняного співочого досвіду в освітній простір. Культура україноспіву, яка відображає світоглядні позиції та моральні основи суспільства і має тисячолітню історію презентації традиційних, класичних та естрадних форм вокально-виконавської творчості, є самобутнім маркером етноідентичності та важливим виховним засобом. Втім, в останні роки ми спостерігаємо зниження обізнаності здобувачів освіти з національною пісенною культурою через скорочення годин з постановки голосу в закладах вищої мистецької освіти та заміну предмета «музичне мистецтво» в шкільній програмі на інтегрований курс «мистецтво». Натомість стрімка інформатизація суспільного життя сприяє доступу до різножанрового, здебільшого, розважального музичного контенту в інтернет-мережах, що впливає на формування естетичних смаків молоді. Водночас, виникає потреба оновлення підходів до професійної підготовки здобувачів вищої мистецької освіти – майбутніх співаків та учителів, здатних забезпечити ефективне музичне виховання підростаючого покоління українців на українознавчій основі.

У складних умовах розвитку педагогічна галузь постає перед викликом беззаперечної оптимізації та модернізації мистецької освіти. Конституція України, Закони України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття) (1993), Національна доктрина розвитку освіти (2002), Державна програма «Вчитель» (2002), Концепція «Нова українська школа» (2016), «Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді» (2022), «Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки» (2024) та інші важливі документи у акцентують на необхідності інноваційності, демократизації, гуманізації та націоналізації освіти, що спрямована на всебічний розвиток особистості-патріота своєї держави. Здобувачі вищої мистецької освіти – майбутні музиканти-педагоги, котрі своєю творчістю впливатимуть на розвиток духовних цінностей учнів, мають бути прикладом хранителів-просвітителів культури україноспіву, викладачами та дослідниками, етнографами та інноваторами, інтерпретаторами різножанрової пісенної спадщини України. Особливо важливо в сучасних умовах

життя української нації, щоб вища педагогічна освіта сприяла відновленню суспільного балансу та створенню гармонійного середовища для осмислення здобувачами традицій україноспіву, що з архаїчної побутової форми виріс у професійну школу світового значення. Забезпечення зв'язку між носіями культури україноспіву та інтеграція надбань національної освіти і мистецтва в міжнародний простір є нагальною потребою сучасної педагогіки задля збереження історії, пам'яті та генетичного коду нації, яка виборює своє право на майбутнє з українською піснею.

На важливості виховання здобувачів мистецької освіти засобами національної пісенної культури наголошували в своїх працях А. Авдієвський, В. Верховинець, В. Гнатюк, Р. Кириченко, В. Ковальська, В. Ковальчук, С. Людкевич, Н. Матвієнко, І. Огієнко, В. Осадча, Г. Падалка, М. Пилипчак, О.Потебня, С. Русова, В. Сухомлинський та ін. Історико-теоретичне обґрунтування феномена культури українського співу та його стилістичних особливостей знаходимо у працях відомих мислителів та науковців-дослідників народної пісенної традиції, як: О. Бенч-Шокало, Г. Верьовка, С. Грица, А. Гуменюк, М. Демуцький, М. Драгоманов, Є. Єфремов, В. Іванов, К. Квітка, Ф. Колесса, І. Колодуб, Г. Коропніченко, О. Кошиць, М. Львов, Д. Ревуцький, Г. Танцюра, І.Франко, Р. Цапун, О. Шевчук, В. Щербаківський, Л. Ященко та ін. Українська вокальна культура розглядається в науково-практичних дослідженнях науковців минулого та сучасності, зокрема, у працях з вокальної педагогіки (В. Антонюк, Н. Гребенюк, Д. Євтушенко, М. Микиша, О. Маруфенко, Н. Можайкіна, О. Прядко, Н. Овчаренко, А. Ткачук, Т. Ткаченко, О. Харитонова, Ю. Юцевич, С. Ябковська та ін.), музично-естетичного виховання школярів, теорії та методики навчання співу в школі (А. Болгарський, М. Леонтович, М. Лисенко, О. Лобова Л. Масол, Т. Науменко, О. Отич, Г. Побережна, О. Ростовський, С. Садовенко, К. Стеценко, Я. Степовий та ін.), фахової підготовки здобувачів вищої мистецької освіти (О. Єременко, М. Клепар, А. Козир, Л. Куненко, О. Олексюк, О. Отич, Г. Падалка, Л. Паньків, Є. Проворова, Г. Стасько, Т. Стратан-Артишкова, Н. Сулаєва, В. Черкасов та ін.). Концепції щодо підвищення ефективності процесу мистецької підготовки були предметом теоретичних, історичних, філософських та культурологічних досліджень В. Андрущенко, В. Беха, М. Гордійчука, М. Дмитренка, І. Зязюна, П. Кононенка, В. Кременя, І. Павленка, В. Шейка, В. Шульгіної та багатьох інших. Українськими науковцями накопичено вагомий досвід щодо теоретичного осмислення та методологічної розробки проблем з вокальної педагогіки. Водночас, як підтверджує аналіз дисертаційних праць, на сьогодні недостатньо дослідженими залишаються: порівняльний аспект народного, академічного та естрадного співу, синергетика різних виконавських манер, а також детальний аналіз феномена «культура україноспіву». Таким чином, проблема комплексного дослідження теорії та практики формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти не була предметом цілісного наукового дослідження, що підкреслює необхідність системного аналізу та уточнення структури і функцій культури україноспіву, її традиційних та інноваційних пластів. Актуальність проблеми дослідження підтверджується *низкою суперечностей* між:

- запитами суспільства щодо націоналізації і модернізації мистецької освіти та недостатністю методичної розробки проблеми вокальної підготовки на українознавчому підґрунті з урахуванням інноваційних технологій;

- сучасними тенденціями розвитку українського співу, що вимагають універсальності від співака-педагога та відсутністю навчальних програм і підручників з вивчення особливостей різних вокально-виконавських стилів;

- необхідністю пошуку дієвих навчально-виховних ресурсів мистецької освіти для виховання національної свідомості молоді на основі опанування народної, класичної, естрадної пісенної спадщини України та втратою зв'язку між поколіннями носіїв культури україноспіву;

- високим виховним потенціалом культури україноспіву (понад 15 тисяч фольклорних зразків України занесені в спадщину ЮНЕСКО, ще більше знаходиться в архівах науково-дослідних лабораторій) та недостатністю його застосування в освітньому просторі через скорочення годин з постановки голосу в закладах вищої мистецької освіти, заміну предметів «музика», «музичне мистецтво» інтегрованим курсом «мистецтво» в закладах середньої освіти, відсутністю необхідної кількості онлайн-курсів з опанування культури україноспіву в умовах дистанційного навчання.

Необхідність подолання цих суперечностей, а також потреби сучасної практики, соціально-культурна та методична значущість обґрунтування окресленої проблеми зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: *«Теорія і практика формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти»*.

Зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до науково-дослідної теми кафедри педагогіки та менеджменту освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (нині кафедра освітніх наук Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка) «Соціально-професійне становлення особистості» (реєстраційний № 0116U003481). Тема дисертації затверджена на засіданні вченої ради Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка (протокол № 13 від 28 квітня 2025 р.).

Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів та вирішенні конкретного наукового завдання. Дисертація є самостійною науковою працею, в якій висвітлені власні ідеї і розробки, що дозволили вирішити поставлені завдання. Робота містить теоретичні та методичні положення і висновки, сформульовані дисертанткою особисто. Використані в дисертації ідеї інших авторів мають відповідні посилання і використані для підкріплення результатів здобувача.

Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та запропонованих автором рішень, висновків, рекомендацій підтверджена теоретико-методологічною обґрунтованістю його основних положень; застосуванням методів, адекватних до предмета, мети та завдань дисертації; зіставленням отриманих даних із результатами інших досліджень. Достовірність підтверджується результатами апробації на численних конференціях.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше:

- здійснено системний аналіз теоретичної та практичної вокальної підготовки здобувачів вищої мистецької освіти та введено в науковий обіг авторське поняття «україноспів», що відображає мистецько-педагогічний досвід українського народу в синергії фольклорного, академічного та естрадного виконавства;

- обґрунтовано мистецький феномен «культура українспіву», що визначається як професійна виконавсько-методична якість здобувача вищої мистецької освіти і забезпечує осмислення співочої традиції України та оволодіння стилістикою різних вокальних технік – народної, академічної та естрадної, а також сформованість особистості співака-хранителя та учителя-просвітителя культури українспіву;

- здійснено класифікацію українспіву та подано порівняльну характеристику народного, академічного, естрадного та синтезованих вокально-виконавських стилів;

- розроблено та обґрунтовано організаційно-методичну систему формування культури українспіву здобувачів вищої мистецької освіти, на основі авторського українознавчо-просвітницького підходу;

- розкрито тенденції розвитку та провідні функції культури українспіву на основі узагальнення досвіду мистецьких закладів України та зарубіжжя.

Уточнено: змістові характеристики дефініцій «культура», «мистецька освіта», «спів», «вокальна культура», «здобувачі вищої мистецької освіти».

Удосконалено: сутність та зміст вокальної підготовки здобувачів вищої мистецької освіти; методологічні підходи до навчання народного, академічного та естрадного співу.

Набули подальшого розвитку: ідеї застосування інноваційних технологій у вокальній підготовці здобувачів вищої мистецької освіти; науково-теоретичні підходи до професійної підготовки здобувачів вищої мистецької освіти, що ґрунтуються на українознавчій основі; методики вокального навчання у різних виконавських манерах та визначення специфічних рис народного, академічного і естрадного українспіву; педагогічний аспект національної пісенної спадщини; методичні підходи до впровадження в педагогічну практику онлайн-курсів із вокалу в умовах дистанційного навчання.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці та апробації організаційно-методичної системи формування культури українспіву здобувачів вищої мистецької освіти. За результатами дослідження автором розроблено та впроваджено навчально-методичний комплекс, що представлений програмою онлайн-спецкурсу «Саморозвиток співака за методом «пісенного щоденника», мобільним додатком «україноспів-онлайн», інтернет-сайтом «Україноспів», науково-популярним та мультимедійним виданням «Таємниці українспіву», репертуарними збірками «Вибрані твори Ірини Кириліної», «Вінок з барвінку», «Тріо «Золоті ключі», «Живі мелодії села», науково-методичними, аудіовізуальними та друкованими матеріалами ініційованих та реалізованих автором культурно-просвітницьких проектів «Пісенна казка», «Переможемо з піснею!», «Дитяча філармонія «Диво UA», «Музей живої пісні», «Збережи мову і

культуру своєї бабусі» тощо. Матеріали дисертаційної роботи можуть бути використані педагогами мистецьких шкіл, викладачами закладів вищої освіти для розробки стандартів підготовки студентів мистецьких спеціальностей, навчальних і робочих програм з методики навчання музики та постановки голосу, у плануванні самостійної, індивідуальної роботи здобувачів освіти в коледжах, університетах, музичних академіях; в удосконаленні галузевих стандартів вищої освіти; реформуванні нової української школи з метою введення предмету «україноспів» у систему початкової та середньої освіти, міжнародних українських шкіл; для розроблення навчально-методичних комплексів із музичних дисциплін; аспірантами та магістрантами при написанні наукових робіт.

Результати дослідження *впроваджено* в освітній процес Ізмаїльського державного гуманітарного університету (довідка № 1-7/544 від 25.10.2024 р.), Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (довідка № 84/24 від 01.11.2024 р.), Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка № 1828/01 від 27.11.2024 р.), Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (довідка № 298 від 03.04.2025 р.), Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка (довідка № 33-н від 07.05.2025 р.), Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (довідка № 201 від 07.05.2025 р.), Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка (довідка № 2168/01-50/02 від 11.06.2025 р.), Корсунь-Шевченківського педагогічного фахового коледжу імені Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради (довідка № 195/01-26 від 02.06.2025р.), «ЛІКО-Школа» (довідка №33 від 27.04.2023р.), НВК Монтесорі Дніпровського району м. Києва (довідка №200 від 12.06.2023 р.), Мистецької школи Вижницької міської ради (довідка №62 від 24.12.2024 р.), а також українських шкіл за межами України: Українська суботня школа «Ластівка» м. Тревизо, Італія (довідка від 06.05.2023 р.), Українська школа «Свята Софія», м. Рим, Італія (довідка від 08.05.2023 р.), Українська школа «Мрія» м. Барселона, Іспанія (довідка №353 від 20.05.2023 р.), Українсько-Бразильська Центральна Репрезентація, м. Куритиба, Бразилія (довідка від 03.09.2024 р.).

Особистий внесок автора в працях, опублікованих у співавторстві.

У працях, опублікованих у співавторстві, здобувачу належить: у статтях, які індексуються в наукометричних базах: «The creative project method as a means of enhancing students' learning motivation» (співавтори – Mishchuk A., Kostenko L., Holovkova M., Shvets I.) авторкою підкреслено значення творчих методів у формуванні мотивації здобувачів освіти (авторський внесок – 30%); «Theoretical aspects of formation of spiritual culture among music teachers» (співавтори – Tkachenko I., Omelchenko A., Lastovetska L., Zelenina N.) – обґрунтовано теоретичні аспекти формування у майбутніх вчителів музики духовної культури, важливою складовою якої є пісенна творчість народу і мистецтво співу (авторський внесок – 35%); «The role of art in the development of the creative personality of the future teacher» (співавтори – Moroz M., Hudovsek O., Pashchenko I.) – проаналізовано роль мистецтва у становленні творчої особистості майбутнього педагога (авторський внесок – 40%); «Implementation of steam technologies for building digital competence of future music art teachers» (співавтори

– Provorova Y., Arystova L., Gorozhankina O., Lievit D) – здобувачкою висвітлено особливості застосування інноваційних технологій у професійній підготовці майбутніх вчителів мистецтва (авторський внесок –35%); «Alternative ways of organizing distance practical classes for future music art teachers» (співавтори – Yalovskyi P., Yurieva K., Parfentieva I., Sokolova A.) – дисертанткою описано дистанційні форми здобуття освіти майбутніми вчителями мистецтва, запропоновано альтернативні способи комунікації між учасниками освітнього процесу (авторський внесок – 30%). У колективній монографії «Досвід викладання дисциплін у галузі культури та мистецтва в Україні та країнах ЄС: традиції та нові підходи» (Латвія, 2023) авторці належить IV розділ про досвід організації інноваційного освітнього простору «Світлиця україноспіву». Також у співпраці написано три фахові статті: «Розробка та застосування онлайн-курсу «Саморозвиток співака за методом пісенного щоденника» (співавтор – Е. Остапенко) – здобувачкою описано досвід впровадження методу «пісенний щоденник» та його значення в особистісному та професійному становленні здобувачів вищої мистецької освіти (авторський внесок – 70%); «Роль української народної пісні у світовому часопросторі та мистецькій освіті» (співавтор – В. Коротя-Ковальська) – здобувачкою осмислено міжнародний аспект презентації української пісні видатними солістами та колективами, акцентовано на важливості застосування виховного потенціалу пісенної культури в освітньому процесі (авторський внесок – 50%); «Новаторська творчість Анатолія Авдієвського в українському хоровому мистецтві та музичній педагогіці. До 90-річчя від дня народження маестро» (співавтор – В. Коротя-Ковальська) – узагальнено професійний досвід видатного діяча української культури А. Авдієвського, багаторічного керівника хору імені Г. Верьовки та проректора університету імені Михайла Драгоманова, описано основні положення науково-педагогічної школи митця (авторський внесок – 50%).

Основні положення та результати дисертації Основні результати дослідження представлено та обговорено на наукових і науково-практичних форумах, конференціях, наукових читаннях, методологічних семінарах, зокрема:

- **міжнародних:** V Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні перспективи розвитку науки» (Київ, 2021); X Міжнародна науково-практична конференція «Діяльність продюсера в культурно-мистецькому просторі XXI століття: розмаїття, взаємодія, єдність» (Київ, 2021); III Міжнародна науково-теоретична конференція «Теорія та практика сучасної освіти «Theory and practice of modern science» (Польща, м. Краків, 2022); X Міжнародна науково-методична конференція «Забезпечення якості вищої освіти: проблеми та перспективи розвитку» (Одеса, 2022); Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Післявоєнний світ: люди, проблеми, цінності» (Київ, 2022); XXIII Міжнародна науково-практична конференція «Людина, культура, техніка в новому тисячолітті» (Харків, 2022); IX Міжнародна науково-практична конференція «Мистецькі родини (Ювілейні дати)» (Київ, 2022); Міжнародна науково-практична конференція «У пошуках нових сенсів полікультурного світу. Повоєнний діалог культур» (Київ, 2023); Міжнародний кросмистецький конгрес «Полікультурна багатомірність – шлях до діалогу та розвитку» (Полтава, 2023);

Міжнародна науково-практична конференція «Інноваційні освітні технології в системі неперервної освіти: вітчизняний і світовий досвід упровадження» (Київ, 2023); VIII Міжнародна науково-практична конференція «Теорія та практика мистецької едукції у цивілізаційних викликах сьогодення» (Дрогобич, 2023); Міжнародний науково-практичний форум «Європейський вектор розвитку вищої освіти України» (Полтава, 2023); IX Міжнародна науково-практична конференція «Теоретико-методологічні аспекти мистецької освіти: здобутки, проблеми, перспективи» (Умань, 2023); Міжнародний кросмистецький конгрес «Полікультурна багатомірність – шлях до діалогу та розвитку» (Полтава, 2024); I Міжнародна науково-практична конференція «Педагогіка мистецтва – мистецтво педагогіки», (Туреччина, Анталія-Бурдур, 2024); Міжнародна наукова конференція «Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку» (Харків, 2024); IV Міжнародна науково-практична конференція Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського до 106-ї річниці від заснування університету (Київ, 2024); VIII Міжнародна науково-практична конференція «Україна. Європа. Світ» (Київ, 2024); I Міжнародна науково-практична конференція «Україноспів: від традиції до сучасності» (Полтава-Київ, 2025); XII Міжнародна науково-практична конференція «Теоретико-методологічні аспекти мистецької освіти: здобутки, проблеми, перспективи» (Умань, 2025); XV Міжнародна науково-практична конференція «Діяльність продюсера в культурно-мистецькому просторі XXI століття: комунікативні стратегії та інновації» (Київ, 2025).

- **всеукраїнських:** Всеукраїнська науково-практична конференція «Культура козацької доби» (Канів, 2015); I Всеукраїнський форум молодих вчених «Наукова весна-2021. Культура і мистецтво в сучасному світі» (Київ, 2021); Всеукраїнський науковий проект офісу підтримки вченого «Книга від вченого» (Київ, 2023); Всеукраїнський конкурс есе «Моя академічна доброчесність» (Харків, 2023); Всеукраїнська науково-практична конференція «Професійна мистецька освіта: методичні аспекти» (Київ, 2024); II Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Мистецько-педагогічна діяльність Григорія Левченка» (Полтава, 2024); I Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні питання сучасної освіти в Україні: виклики та перспективи» (Кам'янець-Подільський, 2024); Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Змішане навчання в закладах вищої освіти України та зарубіжжя» (Київ, 2024); I Всеукраїнська конференція з міжнародною участю «Бандура – феномен українського народу» (Полтава, 2024).

Науково-методичні напрацювання автора та практичні заняття з україноспіву у формі майстер-класів, відкритих концертів-лекцій та онлайн-відеопрезентацій апробовані упродовж: міжнародного стажування «Досвід викладання дисциплін у галузі культури та мистецтва в Україні та країнах ЄС: традиції та нові підходи» (м. Рига, Латвія, 2023р.), Міжнародного фестивалю української культури «Вишиванка-Берегиня» та міжнародного конкурсу україноспіву «Диво-вишиванка» (м. Барселона, Іспанія, 2019-2025 рр.), підвищення кваліфікації в межах II науково-творчого проекту «Виконавські та педагогічні традиції української вокальної школи в контексті розвитку

міжнародних зв'язків» (Київ, 2022) та отримали схвальні відгуки слухачів і експертів вокального мистецтва різних країн.

Оцінка структури дисертації, її мови і стилю викладання. Структура дисертації та логіка викладу матеріалу відображають послідовність виконання основних завдань дослідження. Робота складається з анотації, вступу, чотирьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (595 найменувань, з них 25 – іноземними мовами).

Дисертація написана грамотною українською мовою, стиль викладання матеріалу відповідає прийнятому в науковій літературі.

Перелік наукових праць, які відображають основні результати дисертації. Результати дисертаційної роботи висвітлено в 57 наукових працях (48 – одноосібних): 22 відображають основні результати дослідження (з них 16 статей у наукових виданнях, внесених до Переліку наукових фахових видань України, 5 статей в наукових виданнях, що входять до баз Scopus та Web of Science Core Collection, 1 розділ монографії); 34 публікації, які додатково відображають наукові результати докторської дисертації: 7 навчально-методичних видань, 19 публікацій у збірниках матеріалів конференцій; 5 статей в інших виданнях; 3 авторські збірники, а також додаткові аудіовізуальні матеріали на тему дослідження.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові публікації, які відображають основні наукові результати докторської дисертації

Статті у виданнях, що індексуються в міжнародних базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus:

1. **Lotsman R.**, Mishchuk, A., Kostenko L., Holovkova M., Shvets I. The creative project method as a means of enhancing students' learning motivation. *Apuntes Universitarios: Univ Peruana Union*. Peru, 2022. Vol. 12 (3). Pp. 412-430. DOI : <https://doi.org/10.17162/au.v12i3.113> (Web of Science)
2. **Lotsman R.**, Tkachenko I., Omelchenko A., Lastovetska L., Zelenina N. Theoretical aspects of formation of spiritual culture among music teachers. *AD ALTA. Journal of interdisciplinary research*. 2022. Vol. 12 (2). Pp. 63-68. DOI : https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120231/papers/A_12.pdf (Web of Science)
3. Moroz M., **Lotsman R.**, Hudovsek O., Pashchenko I. The role of art in the development of the creative personality of the future teacher. *Conhecimento & Diversidade*. Niterói. 2023. V. 15(40). Pp. 141-158. DOI: <https://doi.org/10.18316/rcd.v15i40.11254> (Web of Science)
4. Provorova Y., Arystova L., Gorozhankina O., **Lotsman R.**, Lievit D. Implementation of Steam Technologies for Building Digital Competence of Future Music Art Teachers. *Revista de la Universidad del Zulia*. 2023. № 41. Pp. 300-318. DOI : <https://doi.org/10.46925//rdluz.41.15300> (Web of Science).
5. Yalovskyi P., **Lotsman R.**, Yurieva K., Parfentieva I., Sokolova A. Alternative ways of organizing distance practical classes for future music art teachers. *Amazonia investiga:*

Universidad de la Amazonia. Columbia. 2023. Volume 12 (61). Pp. 276-286. DOI : <https://doi.org/10.34069/AI/2023.61.01.28> (Web of Science)

Статті у наукових періодичних виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України:

6. Лоцман Р. О. Український народний спів: класифікація та особливості. *Мистецтво та освіта*. 2022. № 1-2 (103-104). С. 2-9. DOI : [https://doi.org/10.32405/2308-8885-2022-1-2\(103-104\)-2-9](https://doi.org/10.32405/2308-8885-2022-1-2(103-104)-2-9)
7. Лоцман Р. О. Пісенні ігри як засіб формування культури україноспіву в дошкільнят. *Естетика і етика педагогічної дії* : зб. наук. пр. / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава – Київ, 2023. Вип. 27. С. 211-227. DOI : 10.33989/2226-4051.2023.27.282150
8. Лоцман Р. О. Сучасні тенденції розвитку україноспіву та методичного забезпечення освітнього процесу. *Наукові записки*. Серія: Педагогічні науки. / Ред. кол.: В.Ф. Черкасов, О.А. Біда, Н.І. Шетеля та ін. Ужгород – Кропивницький: Видавництво «Код». 2024. Випуск 9. С. 83-90. DOI : [10.59694/ped_sciences.2024.09.083](https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2024.09.083)
9. Лоцман Р. О. Співочі курси для українських родин як технологія відродження традицій україноспіву в сучасних умовах. *Естетика і етика педагогічної дії* : зб. наук. пр. / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2024. № 2 (29). С. 240-250. DOI : <https://doi.org/10.33989/2226-4051.2024.29.306175>
10. Лоцман Р. О. Використання технології «Пісенний кошик» у навчанні мистецтва здобувачів мистецької освіти. *Мистецтво та освіта*. 2024. Випуск 2 (112). С. 17-23. URL: [https://doi.org/10.32405/2308-8885-2024-2\(112\)-17-23](https://doi.org/10.32405/2308-8885-2024-2(112)-17-23)
11. Лоцман Р. О., Коротя-Ковальська В. П. Роль української народної пісні у світовому часопросторі та мистецькій освіті. *Наукові записки*. Серія: Педагогічні науки. / Ред. кол.: В. Ф. Черкасов, О. А. Шетеля та ін. Кропивницький: Видавництво «Код». 2023. Випуск 3. С. 31-37. DOI : https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2023.03.031
12. Лоцман Р. О. Використання результатів інноваційного проекту «Дитяча філармонія «Диво UA» в мистецькій освіті. *Мистецтво та освіта*. 2024. Випуск 3 (113). С. 17-22. DOI : [https://doi.org/10.32405/2308-8885-2024-3\(113\)-17-22](https://doi.org/10.32405/2308-8885-2024-3(113)-17-22)
13. Лоцман Р., Остапенко Е. Розробка та застосування онлайн-курсу «Саморозвиток співака за методом пісенного щоденника». *Мистецтво та освіта*. 2022. № 4 (106). С. 50-56. DOI: [https://doi.org/10.32405/2308-8885-2022-4\(106\)-50-61](https://doi.org/10.32405/2308-8885-2022-4(106)-50-61)
14. Лоцман Р. О., Коротя-Ковальська В. П. Новаторська творчість Анатолія Авдієвського в українському хоровому мистецтві та музичній педагогіці: до 90-річчя від дня народження маестро. *Fine Art and Culture Studies*. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. № 6. С. 30–37. URL: <https://doi.org/10.32782/facs-2023-6-5>
15. Лоцман Р. О. Фольклорно-експедиційні матеріали як основа дослідження практики україноспіву в мистецькій освіті. *Освіта та розвиток обдарованої*

- особистості* : щоквартальний науково-методичний журнал. Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України. 2024. № 2 (93). С. 62-67. DOI : <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-3-149-159>
16. Лоцман Р. Музей української пісні як інноваційний культурно-освітній простір для збереження та примноження національних традицій. *Український педагогічний журнал*. Київ : Інститут педагогіки НАПН України. 2024. Вип. 3. С. 149-159. DOI : <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-3-149-159>
17. Лоцман Р. О. Фестивалі україноспіву: мистецько-просвітницький та педагогічний аспекти. *Молодь і ринок*. 2024. № 10 (230). С. 71-77. URL : <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/314187>
18. Лоцман Р. О. Роль інноваційних співочих проєктів у становленні творчої особистості та розвитку культури україноспіву. *Інноваційна педагогіка: науковий журнал Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій*. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2024. Випуск 74. С. 60-66. DOI : <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/74.9>
19. Лоцман Р. О. «Живі мелодії села» у вокально-педагогічному репертуарі здобувачів факультетів мистецтв. *«Педагогічна наука і освіта XXI століття: науково-методичний журнал*. / М-во освіти і науки України, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т; упоряд.: Г. П. Пустовіт; ред. кол.: Г.П.Пустовіт, Н.О.Остапчук та ін. Рівне : РДГУ, 2024. Випуск 3. С. 115-125. DOI : <https://doi.org/10.35619/pse.vi3.46>
20. Лоцман Р. О. Вивчення та відтворення мовно-пісенних діалектів України здобувачами освіти в межах канадсько-українського проєкту «Збережи мову і культуру своєї бабусі». *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. Серія «Педагогічні науки». Черкаси, 2024. С. 69-77. Випуск 3. DOI: <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2024-3-69-77>
21. Лоцман Р. О. Всесвіт україноспіву» – інноваційний проєкт в просторі мистецької освіти. *Мистецтво та освіта*. 2024. № 4 (114). С. 48-54. DOI : [https://doi.org/10.32405/2308-8885-2024-4\(114\)-48-54](https://doi.org/10.32405/2308-8885-2024-4(114)-48-54)

Монографії:

22. Лоцман Р. О. Інноваційний проєкт «Світлиця україноспіву» в сучасному освітньому просторі. *Innovative projects and programs in psychology, pedagogy and education: Scientific monograph*. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2023. Pp. 426-442. DOI : <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-282-1-18>

Наукові публікації, які додатково відображають наукові результати докторської дисертації

Тези в матеріалах науково-практичних конференцій:

23. Лоцман Р. О. «Тризуб україноспіву» – синергія народного, академічного та естрадного виконавства в сучасному просторі. *Україноспів: від традиції до сучасності*: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (4-6 лютого 2025 року) / ГО «Центр української пісні «Народна філармонія» – Обласний методичний кабінет навчальних закладів мистецтва та культури Полтавської ОВА / Ред-упор. Р. О. Лоцман. Корсунь-Шевченківський: ФОП Майдаченко І. С. 2025. С. 32-34.
24. Лоцман Р. О. Інноваційні проєкти у фаховій підготовці студентів мистецьких спеціальностей педагогічних університетів. *Теоретико-методологічні аспекти*

- мистецької освіти: здобутки, проблеми та перспективи: матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Умань, 19-20 жовтня, 2023 року). / МОН України, Уманський держ.пер. ун-т імені Павла Тичини, Ф-т мистецтв [та ін.]; [голов.ред. Терешко І. Г.; відп. Ред.. Калабська В. С.; редкол.: Бикова О. В., Музика О. Я., Радзівіл Т. А., Семенчук В. В., Козій О. М.]. Умань: ВПЦ «Візаві» 2023. С. 105-110.*
25. Лоцман Р. О. Розробка та застосування онлайн-курсу в методиці вокального навчання студентів. *Забезпечення якості вищої освіти: проблеми та перспективи розвитку: збірник матеріалів Міжнародної науково-методичної конференції (Одеса, 3-4 лютого 2022 року). Одеса: ОНЕУ. 2022. С. 227-228.*
26. Лоцман Р. О. Онлайн-проект «Пісенний щоденник» як модель родинного навчання україноспіву в сучасному просторі. *Післявоєнний світ: люди, проблеми, цінності: зб. матеріалів міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Київ, 15 квітня 2022 року) / Редколегія: В. П. Андрущенко (голова), І. Г. Ветров (заст. голови, відп. ред.), Г. М. Торбін (заст. голови), О. В. Потильчак (упорядн.). Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2022. С. 141-143.*
27. Лоцман Р. О. Застосування інноваційної розробки «Пісенний кошик у процесі вокальної підготовки здобувачів мистецької освіти. *Інноваційні освітні технології в системі неперервної освіти: від дошкільної освіти до освіти дорослих (вітчизняний і світовий досвід упровадження): збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 20 березня 2024 року) / за заг. ред. Т. О. Олефіренка, Г. Г. Цветкової, Л. В. Барановської. Київ: Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2024. С. 486-489.*
28. Лоцман Р. О. Мобільний додаток «Україноспів-онлайн» як засіб формування вокальної культури, національної самосвідомості та патріотизму здобувачів мистецької освіти. *Інноваційні освітні технології в системі неперервної освіти: вітчизняний і світовий досвід упровадження: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції / За заг. ред. проф. А. О. Ярошенко, проф. В. М. Слабка, проф. Л. В. Барановської. [Електронне видання]. Київ: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова. 2023. С. 161-164.*
29. Лоцман Р. О. Вокальне заняття зі збереженням народної традиції. *Сучасні перспективи розвитку науки (частина І): матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 4-5 грудня 2021 року). Київ: МЦНіД. 2021. С. 29-30.*
30. Лоцман Р. О. Арт-волонтерські проекти та розвиток культури україноспіву під час війни в Україні. *Scientific and pedagogical inrernship «Experience of teaching disciplines in the field of culture and arts in Ukraine and EU countries : traditions and new approaches» : Internship proceedings (December 19-29, January, 2023. Riga, the Republic of Latvia). Riga. «Baltiya Publiting». 2023. Pp. 17-21.*
31. **Лоцман Р. О.,** Гаценко Г. С. Формування ціннісних орієнтацій студентів засобами української пісенної культури (на прикладі діяльності ГО «Народна філармонія»). *Людина, культура, техніка в новому тисячолітті : збірник тез наукових доповідей : ХХІІІ Міжнародної науково-практичної конференції*

- (м. Харків, 28 квітня 2022 р.), Харків : Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «ХАІ». 2022. Ч. I. С. 314-316.
32. Лоцман Р. О. Реалізація арт-волонтерських проєктів в умовах війни. *У пошуку нових сенсів полікультурного світу. Повоєнний діалог культур: матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. (Київ, 2-3 лютого 2023 р.)* / упоряд. В.П. Дячук. Київ : НАККіМ. 2023. С. 136-138.
33. Лоцман Р. О. Україноспів як традиція та арт-терапія. *Збірник матеріалів I Всеукраїнського Форуму молодих вчених «Наукова весна-2021. Культура і мистецтво в сучасному світі»*, 28 травня 2021р. КНУКІМ. Київ. 2021. С. 5-7.
34. Лоцман Р.О. Мистецький проєкт «Писульки від мамульки» як родинна арт-терапія у час війни. *Теорія та практика мистецької едукції у цивілізаційних викликах сьогодення: збірник матеріалів VIII Міжнародної науково-практичної конференції* / Ред.-упор. З. Гнатів, Т. Медвідь. Дрогобич : ДДПУ ім. Івана Франка. 2024. С. 36-40
35. Лоцман Р.О. Пісенна казка як засіб музичного та патріотичного виховання маленьких українців. *Професійна мистецька освіта. Методичні аспекти: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 07.02.2024* / МОН України; КЗВО КОР «Академія мистецтв імені Павла Чубинського». Київ: Академперіодика. 2024. С. 264-270.
36. Лоцман Р. О. Розвиток арт-менеджерських здібностей як запорука успіху вокаліста. *Діяльність продюсера в культурно-мистецькому просторі XXI століття: партнерство, моделі, напрями, стратегії: зб. наук. праць /Упор., наук. ред., відп. за вип. : С. Садовенко. Київ: НАККІМ. 2023. С.129-134.*
37. Лоцман Р. О. Українська культура в Бразилії: нариси мистецько-педагогічної взаємодії. *Педагогіка мистецтва – мистецтво педагогіки: збірник матеріалів I Міжнародної науково-практичної конференції (1-2 жовтня 2024р., Туреччина, Анталія-Бурдур)*. Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова. 2024. С. 23-25.
38. Лоцман Р.О. Козацькі пісні в контексті боротьби і перемог українського війська. *Культура козацької доби: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Канів, 12 жовтня 2015 року)* / Відп. ред В. П. Тихомир. Канів: Родень. 2015. С. 183-188.
39. Лоцман Р. О. Педагогічні умови навчання народного співу майбутніх учителів музики в процесі вокальної підготовки. *Мистецька освіта в Україні: проблеми, теорії і практики: Зб. тез за матеріалами Всеукр. Науково-методичної конференції-семінару. 27-28 лютого 2014 р.* Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. 2014. С. 37-39.
40. Лоцман Р., Мураховська А. Особливості дистанційного навчання народного співу. *Збірник матеріалів наук.-практ. конф. НАККІМ.* Київ: НАККІМ. 2020. С. 66-68.
41. Лоцман Р. О., Вінглевська Т. О. Функції та розвиток україноспіву в умовах війни. *Theory and practice of modern science: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the III International Scientific and Theoretical Conference (Vol. 2).* April 1. 2022. Kraków, Republic of Poland: European Scientific Platform. Pp. 114-118.

Інші видання:

42. Україноспів: від традиції до сучасності. Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції, 4-6 лютого 2025р. / ГО «Центр української пісні «Народна філармонія» – Обласний методичний кабінет навчальних закладів мистецтва та культури Полтавської ОВА / Ред-упор. **Р. О. Лоцман**. Корсунь-Шевченківський: ФОП Майдаченко І.С. 2025. 150 с.
43. Лоцман Р. О. Таємниці Україноспіву: науково-популярне видання. Кам'янець-Подільський : ФОП Буйницький О.А. 2020. 88с.: нот., іл., к'юар-коди на відеододатки.
44. Ковальська В. П., **Лоцман Р. О.** Тріо «Золоті ключі» : збірник наукових праць, присвячених творчості тріо «Золоті ключі» у складі Ніни Матвієнко, Марії Миколайчук та Валентини Ковальської. Вижниця: ФОП Бідений І. В. 2025. 264 с.
45. Збірка українських дитячих пісень «Дитяча філармонія «Диво UA» з додатком CD. / Упор. **Лоцман Р. О.** Київ: Друкарня «Рема-Прінт». 2018. 45 с.
46. Збірка «Живі мелодії села» з методичними рекомендаціями, ілюстраціями та відеододатком. / Упор. **Лоцман Р. О.** Київ: «Рема-Прінт». 2021. 54 с.
47. Ірина Кириліна. Вибрані твори. / Упор., вступ. стаття, метод. рекомендації **Лоцман Р. О.** Корсунь-Шевченківський: ФОП Гаврищенко. 2015. 271 с.
48. Збережи мову і культуру своєї бабусі: збірка навчально-методичних матеріалів для вивчення та відтворення мовно-музичних діалектів України. / Упор.: **Р. Лоцман**, Ю. Білінський. Вижниця: ФОП Бідений І.В. 2026. 44 с.
49. Лоцман Р. О. Переможемо з піснею: щоденник арт-волонтера. Корсунь-Шевченківський: ФОП Майданченко І.С., 2022. 248 с.: нот., фотоіл., к'юар-коди до аудіовізуальних матеріалів.
50. Лоцман Р. О. Писульки від мамульки: казки, пісні, вірші, смішнюльки. Кам'янець-Подільський: ФОП Буйницький, 2023. 80 с.
51. Лоцман Р. О. Диво-Лад: пісні та вірші. Корсунь-Шевченківський: Видавець І. В. Майдаченко. 2018. 52с.
52. Лоцман Р. О. Фестиваль «Миколайчук-Фест» / *Коротя-Ковальська В. П. Пісенне древо Івана Миколайчука (Збірник народних, календарно обрядових та авторських пісень, що звучать у кінофільмах за участю Івана Миколайчука)*. Вижниця: Черемош. 2023. С. 141-148.
53. Лоцман Р.О. Народний спів України: від витоків до сучасності. *Гілея. Науковий вісник. Збірник наукових праць.* / Гол. ред. В.М. Пашкевич. Київ: Видавництво «Гілея». 2017. Вип.119 (4). С. 107-111.
54. **Лоцман Р.**, Костина В. Особливості постановки голосу майбутнього вчителя музичного мистецтва у народно-академічній та фольклорно-автентичній манерах співу. *Проблеми сучасної музичної освіти*. Київ: Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова. 2020. С. 97-107.
55. **Лоцман Р.**, Білоус Ю. Принципи роботи з народними голосами в студії при НЗАУНХ імені Г.Верьовки. *Проблеми сучасної музичної освіти*. Київ: Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова. 2020. С. 11-18.

56. **Лоцман Р.**, Задорожна А. Розвиток творчої особистості молодшого школяра на уроках музичного мистецтва. *Проблеми сучасної музичної освіти*. Київ: Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова. 2020. С. 67-75.
57. Лоцман Р. О. Для чого науці добро і чесність? *Моя академічна доброчесність* [Електронне видання]: зб. конкурсних есе здобувачів вищої освіти / Харків. нац. пед. ун-т. ім. Г.С. Сковороди ; [редкол.: Ю.Д. Бойчук (голов.ред) та ін.]. Харків : ХНПУ ім. Г.С.Сковороди, 2023. С. 46-48.
58. Аудіоальбом «Народна філармонія – Героям України»: українські народні та авторські патріотичні пісні / Упор. Лоцман Р.О. Київ. 2014.
59. Аудіоальбом «Дитяча філармонія «Диво UA»: збірник українських дитячих пісень з фонограмами. Київ. 2018.
60. Лоцман Р.О. Аудіоальбом «Переможемо з піснею!» (українські народні та авторські пісні у виконанні Р.Лоцман). Київ. 2015.
61. Лоцман Р.О. Аудіоальбом «Вітер з України». Київ. 2019.
62. Документальний фільм «Пісенна світлиця» / Реж. Глухенький Д. 2020.
63. Фільм-експедиція Черкащиною «Живі мелодії села», 2020.
64. Авторський відеофільм «Всесвіт україноспіву», 2023-2024.
65. Серія науково-просвітницьких відеороликів авторських проєктів: «Музей живої пісні» (2018), «Таємниці україноспіву» (2020), «Пісенний щоденник» (2020-2024), «Збережи мову і культуру своєї бабусі» (2022-2024), «Україноспів-онлайн» (2023-2024), 21 аудіоказка з авторської збірки «Писульки від мамульки» (2023).
[URL:https://youtube.com/channel/UCkMXAtTvZxdxJ7o62stT4Ug?si=Mshg90mf98q6F_sK](https://youtube.com/channel/UCkMXAtTvZxdxJ7o62stT4Ug?si=Mshg90mf98q6F_sK)

Дисертація Лоцман Руслани Олександрівни «Теорія і практика формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти», подана на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти є самостійною та завершеною науковою працею, у якій виконано конкретне наукове завдання (розроблено, теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено організаційно-методичну систему формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти).

Дисертація відповідає вимогам, передбаченим п. 7-9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук» (постанова Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197).

УХВАЛИЛИ:

1. Рекомендувати дисертаційне дослідження Лоцман Руслани Олександрівни «Теорія і практика формування культури україноспіву здобувачів вищої мистецької освіти» до розгляду у спеціалізованій вченій раді на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

2. Затвердити розгорнутий висновок кафедри педагогіки та спеціальної освіти щодо докторської дисертації Лоцман Руслани Олександрівни (додається).

З даного питання відбулося голосування.

Результати голосування:

«за» – 14;

«проти» – немає;

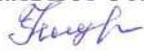
«утримались» – немає.

Постанова і висновок прийняті відкритим голосуванням одноголосно.

Головуюча на засіданні:

доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри педагогіки та спеціальної освіти

ЦДУ імені Володимира Винниченка Оксана ФІЛОНЕНКО

Рецензенти:

доктор педагогічних наук, професор,

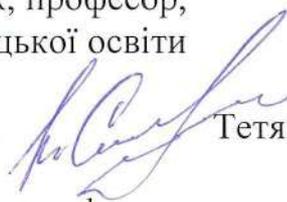
професор кафедри мистецької освіти

ЦДУ імені Володимира Винниченка Алла РАСТРИГІНА

доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри мистецької освіти

ЦДУ імені

Володимира Винниченка

Тетяна СТРАТАН-АРТИШКОВА

доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри педагогіки та спеціальної освіти

ЦДУ імені Володимира Винниченка Оксана ФІЛОНЕНКО

«14» червня 2025 р.

